

Tuliyeva Sarvinoz

NURLI IZLAR

(Ijodiy to'plam)

г. Москва
Россия- 2024

Тулиева С. «Nurli izlar». Творческая коллекция. Образование издательство порталъ. – Москва: Издательство «Магистр», 2024. – 86 с.

Творческие работы творческой молодежи Узбекистана издаются в сотрудничестве. Эта книга, изданная на узбекском языке, содержит стихи, рассказы и научные статьи. Читая их, мы можем увидеть примеры блестящего творчества.

Например, можно сказать, что в Узбекистане много творческих людей. Мы думаем, что изданный творческий сборник послужит дальнейшему восстановлению сотрудничества художников двух стран. В этом творческом сборнике вы сможете прочитать научные статьи, рассказы и стихи на узбекском языке в сотрудничестве с Тулиевой Сарвиноз!

ISBN: 9781446198568

©Тулиева С., 2024

©Художественные альманах, 2024

©Издательство “Магистр”, 2024

Sultanova Shirin

**Qoraqalpog'iston Respublikasi Beruniy tumani 54-umumiy
o'rta ta'lif makkabining ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor
o'rinnbosari.**

**YANGILANAYOTGAN O'ZBEKISTONDA MA'NAVIY-
MA'RIFIY ISHLARNING TAKOMILLASHUVI**

Annotatsiya: Ushbu maqolada oxirgi yillarda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni takomillashtirish borasida olib borilayotgan islohotlar hamda yosh avlod ta'lif-tarbiyasiga alohida e'tibor berilayotganligini faktlar bilan assoslab berilgan. Shuningdek, ma'naviyat – xalqning o'zlik timsoli ekanligi ifodalangan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, ma'naviyat, mafkura, mafkuraviy immunitet, yoshlar, kitobxonlik, maktab, oliy ta'lif muasasasi, ta'lif- tarbiya.

Mamlakatimizda yosh avlod tarbiyasiga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilishi bu sohaning naqadar muhim ahamiyatga ega ekanligidan dalolat beradi. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'naliishlari bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning barkamol bo'lib voyaga yetishi uchun sharoitlarni yaratish borasida muhim hujjatlar qabul qilindi.

O'zbekiston mustaqil taraqqiyot yo'liga qadam qo'yanligining ilk kunlaridan boshlab mamlakatimizda ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy sohaga davlat siyosati darajasida ahamiyat berildi. Shuningdek, ushbu siyosat o'zini to'liq oqlaganligi mamlakatimizning yaqin tarixi mobaynida bosib o'tgan tarixiy yo'li misolida amalda o'zini to'la oqlaganligini ko'rishimiz mumkin.

Bunday islohotlarning davomi sifatida ta'kidlash joiz, bugungi globallashuv davrida, dunyoda mafkuraviy kurash avj olgan sharoitda doimo ogoh, sezgir va ma'naviy uyg'oq bo'lib yashashimiz, eng katta boyligimiz bo'lmish yurtimizdag'i millatlararo ahillik, o'zaro mehr-oqibat hamda hamjihatlik muhitini ko'z qorachig'idek asrash va mustahkamlash yo'lida olib borilayotgan ishlarimizning ma'nomazmunini tushunib etishimiz lozim. O'sib kelayotgan yosh avlodni vatanparvarlik va millatparvarlik ruhida tarbiyalash dolzarb vazifadir. Bu esa oilada va o'quv dargohlarida ta'lif hamda tarbiyaga e'tiborni kuchaytirishni taqozo etadi.

Muxtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev tomonidan mazkur soha yechimiga qaratilgan qator qonun hujjatlari imzolanib, farmon, qaror va farmoyishlar qabul qilinmoqda. Bular yurtimizda ma'nan yetuk, dunyoqarashi teran, mustaqil fikrlovchi, e'tiqodi mustahkam,

siyosiy-ma'naviy saviyasi hozirgi davr talablariga to'la javob beradigan barkamol avlodni kamol toptirishga hizmat qilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bugungi O'zbekiston Prezident boshchiligidagi taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'ymoqda! Bunda biz mamlakat va millat o'larоq tanlagan yo'l — huquqiy demokratik jamiyat tuzish yo'li. Avvalgisidan farqli o'larоq yolg'ondan emas, nomigagina emas, sirti demokratik, ichi avtokratik emas, chin va haqiqiy huquqiy demokratik jamiyat tuzish yo'lini tanladik. Bu haqda Prezident butun dunyoga ma'lum qildi. Nafaqat og'zaki ma'lum qildi. Tashqi kuchlar va ichki kuchlarga ham o'z qat'iyatini isbot qiluvchi koordinatal islohotlarni boshladi. Avvalgidek, aytdi qo'ydi, bir yilda unutiladi degan tushunchalar bilan bundan buyon ishlab bo'lmasligini davlat amaldorlari, mas'ullar his qila boshlashdi. His qilmagani, unga ko'nmagani lavozimidan olinmoqda. Shu o'rinda kadrlar siyosatidagi tez-tez o'zgarishlar va kadrlarning qo'rmasdan mas'ul lavozimlarga tayinlanishi bu jarayonning amalga oshishi uchun, ya'ni ko'zlangan maqsadga erishish uchun voz kechib bo'lmas bir ehtiyoj ekanligini ko'rsatadi. Ya'ni, prezident yangi nasl boshqaruv kadrlarini — yangi tafakkurga sohib, ma'nан yetuk hamda keng mushohadali kadrlarni davlat boshqaruv apparatiga olib kelish zaruriyati shu bilan izohlanadiki, taraqqiyotning yangi bosqichiga mamlakatni faqatgina korrupsiyaga moyil bo'lмаган, dunyoga keng nazar sola oladigan, demokratik qadriyatlarni his qila olgan nasl olib chiqa oladi.

Aslida eng buyuk ma'naviyat bu inson hurriyatini ta'minlashdir. Ma'naviyatga zid degan tamg'a bilan inson shaxsiga tahqir yog'dirish, uning huquqlarini poymol etish, haqlarini cheklash, millatning tarixini o'zgartirishga harakat qilish, siyosatbop bo'lish uchun maddohlik qilish, demokratik qadriyatlarga zid ish ko'rish — ma'naviyat emas!

Agar yo'q bu ham ma'naviy siyosat desangiz, bilingki, bunday «ma'naviyat» kuchlining haqli, haqlining kuchsiz bo'lishiga, buning badalini ma'sum millat to'lashiga, buning natijasida esa xaqni tanimagan, halolni bilmagan bir siyosat vujudga kelishiga sabab bo'ladi. Buning mahsuli o'larоq parishon bo'lган axloq, ziyon keltirilgan huquq va adolat tushunchalari faqatgina falokatlarni, faqatgina fojiaviy oqibatlarni vujudga keltiradi.

Ma'naviy targ'ibot ishi hassoslikni, zargarlikdek nozik yondashuvni talab etadi. Milliy mafkura esa tabiiy jamiyat ehtiyojidir. Bugun milliy ma'naviyatimizni qaytadan idrok etib, qaytadan uni chuqurroq tanib, yangi milliy mafkuramizni shakllantirish vaqt keldi. Ma'naviyat targ'iboti asosi, yadrosi prezidentimiz ta'kidlayotgan adolatdan va insonparvarlik tamoyilidan iborat bo'lishi kerak. Milliy

mafkura esa ana shunday millatni yashatadigan, bo‘g‘maydigan, gullatadigan, gullarini qirqmaydigan ma’naviyat targ‘iboti orqali amalga oshirishili zarur.

Qachonki millat ziyoilari fikrlar xilma-xilligi va sog‘lom munozaraga o‘rgansalar, mamlakatda chin ma’noda ma’naviy yuksalish bo‘ladi. Prezidentimiz Sh.Mirziyoevning asarlarida yoshlarni ma’naviy yetuk inson etib tarbiyalash uchun besh muhim tashabbus ilgari surilgan.

Yangilanayotgan O‘zbekistonda ma’naviyatdagি transformatsiyalari, Harakatlar strategiyasiga oid islohotlarda ma’naviy-ma’rifiy muammolarni mamlakatimiz olimlaridan M.Abdullaeva, A.Begmatov, G.Mahmudova, S.Otamurodov, B.To‘ychiev, I.Ergashev, G.Tulenova, M.Qahharova, I.Saifnazarov, F.Yuldasheva, G.G‘affarova va boshqalar tomonidan tadqiq etilmoqda. Jumladan, M.Abdullaeva yoshlarni ma’naviyatini rivojlantirishda muloqotning ahamiyati, G.G‘affarova axborotlashgan jamiyatda ma’naviyatdagи o‘zgarishlar, yangilanayotgan O‘zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ma’naviyatning o‘rni kabi masalalar yoritib Zero, O‘zbekiston aholisining salmoqli qismi yoshlardan iborat bo‘lib, ular mamlakatning buyuk kelajagini ta’minlashning kafolati sifatida xizmat qiladi. O‘zbekistonning ulkan salohiyati bugungi kunda hal qiluvchi kuch bo‘lib ijtimoiy hayotga kirayotgan, zamonaviy bilim va kasb-hunar sirlarini puxta egallagan, navqiron yosh avlod timsolida yaqqol namoyon bo‘lmoqda. O‘zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoev ta’kidlanidek, “yosh avlod tarbiyasi hamma zamonlarda ham muhim va dolzarb ahamiyatga ega bo‘lib kelgan. Ammo biz yashayotgan XXI asrda bu masala haqiqatan ham hayot-mamot masalasiga aylanib bormoqda”.

Ma’naviyatning mohiyati, jamiyat xayotida bu boradagi isloxotlar masalasida boshqa manbalarda ham bir qator fikr va muloxazalar ilgari surilgan. Mustaqillik orqali ilmiy ommobop lug‘atda ma’naviyat atamasiga quyidagicha ta’rif beriladi; “Ma’naviyat - (arabcha ma’naviy ma’nolog majmui) - kishilarning falsafiy huquqiy, ilmiy, badiiy, axloqiy, doimiy tasavvurlari va tushunchalari majmuyi”.

Prezidentimizning ilm-fan va ta’lim vakillariga, yosh olim va umuman mamlakatimiz yoshlariga bo‘lgan otalarcha g‘amxo‘rligi sababli, bugungi kunda yurtimizda yoshlar masalasi davlat siyosati darajasiga ko‘tarildi. Zero, bunday e’tiborga loyiq bo‘lish ham har birimizga o‘ziga xos mas’uliyat yuklaydi. Bugungi kunda mamlakatimizning taraqqiyoti, avvalambor ilm-fan va yuksak intelektual salohiyatli yoshlarga asoslanadi.

Shuningdek, yurtimizda yoshlarni ma’naviy barkamol etib tarbiyalash uchun qanday ishlarni amalga oshirish lozim? Bu borada Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev tomonidan ilgari surilgan 5 ta muhim tashabbus g‘oyasidan aniq javob topamiz. Bu tashabbuslar zamirida qanchalik ezgu maqsadlar mujassam ekanini uning mohiyatini to‘g‘ri tushunganlar teran his etadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ta’kidlash kerakki, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar va buniyodkorlik ishlari natijasida xalqimizning ongu tafakkuri, dunyoqarashi o‘zgarmoqda. Yurtimizda huquqiy davlat, fuqarolik jamiyatini barpo etishda “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” degan hayotbaxsh g‘oyaning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, yoshlarda sog‘lom dunyoqarash, jumladan, kitobxonlik ko‘nikmasini shakllantirish internet-axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish madaniyatini oshirish ularda g‘oyaviy va axborot xurujlariga qarshi mafkuraviy immunitetni kuchaytirish dunyoda yuz berayotgan murakkab geosiyosiy va g‘oyaviy-mafkuraviy jarayonlarning mazmun-mohiyatini har tomonlama chuqur berish, terrorizm, diniy ekstremizm, aqidaparastlik separatizm, odam savdosi, ommaviy madaniyat, narkobiznes va boshqa tahdidlarga qarshi g‘oyaviy kurash olib borish jamiyatning barqaror rivojlanishiga to‘sinqinlik qilayotgan ichki tahdidlar, el-yurt taqdiriga loqaydlik, mahalliychilik, urug‘-aymoqchilik, axloqiy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasiga e’tiborsizlik kabi holatlarga barham berishga qaratilgan kompleks tadbirlar tizimini ishlab chiqish, milliy g‘oyani viloyatlarimizda yashayotgan barcha millat va elatlar, ijtimoiy toifa vakillari o‘rtasida keng targ‘ibot etish muhim vazifalar hisoblanadi.

Xususan, hozirgi globallashuv jarayonlarida yoshlarni shaxs ongini egallahsga qaratilgan xurujlardan himoyalash har bir shaxsning ruxiy olamida mustahkam ma’naviyatni shakllantirish, distributiv (buzg‘unchi) guruqlar ta’siridan asrash, har bir fuqaroda yoshlarimiz milliy-ma’naviy qadriyatlarimizga tayangan holda mafkuraviy immunitet, axborot iste’moli madaniyatini tarkib toptirish tobora muhim va dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ta’lim tarbiya sifati va ma’naviy ishlar samaradorligini oshirishda birinchi navbatda yoshlarga ma’naviy, g‘oyaviy, bilim va tarbiya berish hamda ularga jamiyat manfaatlariga zid zararli g‘oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni tarkib toptirish orqali O‘zbekistonni buyuk kelajakka erishish har tomonlama yetuk yoshlarni voyaga yetkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan buyon Respublika Ma’naviyat va ma’rifat markazi barcha hududiy kengashlarning, vazirlik, idora va tashkilotlarning ma’naviy-ma’rifiy faoliyatini muvofiqlashtirib borishi belgilandi.

Markaz va uning tizimidagi tashkilotlarning moddiy-texnik ta’minoti keskin kuchaytiriladi. Uning faoliyati ilmiy tadqiqot va targ‘ibot-tashviqot yo‘nalishlarida qayta tashkil qilinadi.

XULOSA

Umuman olganda, oxirgi uch yilda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar va bunyodkorlik ishlari “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” tamoyiliga asoslanadi. Bu borada olib borilayotgan muhim ishlarga qaramasdan, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy sohalardagi yangilanishlar jarayonida ma’naviy-ma’rifiy islohotlarning samaradorligiga to‘sinq bo‘layotgan bir qator tizimli muammolar saqlanib qolmoqda. Xususan, ma’naviy-ma’rifiy jarayonlarni tashkil etishda yaxlit tizim mavjud emas, xalqimiz, ayniqsa, yoshlarni ma’naviy tahdidlardan himoya qilish borasida yetarli darajada tashkiliy-amaliy va ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilmayapti, ushbu yo‘nalishda davlat tashkilotlari, fuqarolik jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalari hamda xususiy sektorning ijtimoiy hamkorligi samarali yo‘lga qo‘yilmagan. Shu sababli mavjud muammolarni hal etish, ma’naviy-ma’rifiy ishlarning samarasini va ta’sirchanligini oshirish, ko‘lami va miqyosini yanada kengaytirish, mamlakat aholisi, avvalo, yoshlar qalbida amalga oshirilayotgan islohotlarga daxldorlik hissini kuchaytirish, sohadagi ishlarni muvofiqlashtirishning yagona tizimini yaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.Mirziyoev Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T. “O‘zbekiston”. 2016.
2. Sh.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. –T. “O‘zbekiston”. 2017.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” PF-4947-sonli Farmoni.
4. Sh.Mirziyoev O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. –T. “O‘zbekiston”. 2020.

Mardayev Nurmurod

1985-yil 21-dekabrda Surxondaryo viloyati, Jarqo'rg'on tumani Alisher Navoiy mahallasi o'qituvchi oilasida tug'ilgan. O'zbekiston Milliy Universitetini bakalavr darajasini tamomlagan (2009). 15 yillik pedagog. Surxondaryo viloyati akademik litseyida o'qituvchi.

Axborotsiz harakat (hikoya)

Inson ibtidosida, avvalo, oziqlanish talabi paydo bo'lib ovqatlanur, so'ngra tashqi talab(5 unsur)lar bo'lur. (A.N.Forobiy)

Oltin kuzning 65-kuni. Xonzoda 7-sinfda o'qiydi. Bir pasda sovuq shamol esa boshladi. Ertalab quyoshni ko'rgan Xonzoda yengil kiyimda edi. Maktabdan uyga qaytayotib ancha sovuq qotdi. Uyga kelgach u onasiga boshi og'riyotganini aytib yotoqxonasiga kirib ketdi.

Shamolga asta-sekin yomg'ir ham aralashdi. Xonzoda yotoqda ko'zini ochar ekan onasi uning boshida namlangan doka bosayotganidan hayron edi. Uning isitmasi yuqoriligidan **terisi** nam dokani tez quritayotganini bilmas edi. Uni yana bir narsa unga kosa ichida qatiqlangan guruch oshni buvisi qoshiqlab ichirishi, lekin u hech qanday **ta'm** sezmayotganligi uni ajib o'yga toldirdi va uxlab qoldi. Bu paytda allaqachon qorong'u tushib uning dadasi ham ishdan kelgan edi.

Tong otdi. Buvisi tutatgan isiriq **hididan** Xonzoda uyg'onib ketdi va har doimgidek onasining o'rnidan turib yuz qo'lini yuvish kerakligi to'g'risidagi har kungi eslatmalari uning **qulog'iga** kelib urilib ko'zini ochdi. Uning **ko'ziga tushgan** birinchi narsa shuki, dadasing qo'lidagi bir dona qizil olma va onasidan eshitgani – qizim tezda ovqatlanib kuchga to'lishing kerak, chunki yo'qotgan kuchingni to'plamasang o'qishingdan qolib ketasan.

Dadasi esa – Inson har doim ovqatlangandan so'ng axborotni yaxshi qabul qiladi....

Axborot nafaqat Informatika fanining asosi, balki bu insonni o'zi va atrof-muhiti bilan bog'liq barcha jarayon va hodisalardir.

KLAVISHNI QALAMLATGAN...

Necha yillik tarixni men zarvaraqlab,
Buyuk shaxslar adog'ini ko'roldim men.
Diyorimga tushib qorong'u, oy charaqlab,
Mash'um xabar tasdig'ini ololdim men.

Bir lahzada qayg'u bosib sarhadlarin,
Nahot bu rost deya hech kim aytolmadi.
Hatto-Duo qilib sizni burgut kalxatlarin,

Umid ila kutdi harjon lek-qaytolmadi.

Tashlang nigoh, yer yuzining qay elida,
Bormi podshoh-ayollarin onasidek e'zozlagan.
Tashlang nigoh yer yuzining qay yurtida,
Har bolani o'z bolasindek erkalagan.

Men bir ustoz-kuzatdim so'nggi manzilga,
Kelajak avlod ichra ila oynai jahon.
Shuni tushundimki, termulib "unga",
Yoshlar nigohida yashaydi hamon.

Har 600 yilda tug'ilalar buyuk bir shaxs,
Bularga boshliq Muhammad allayhisalomdir.
Temurdan so'ng hech kim qilmas bahs,
Dunyo tan olgan Islom bobomdir.

Doim yashar har bir o'zbek hamrohida,
O'zbek xalqin mardonavor ilk prezident.
Yosh avlodga ta'lim berib dargohida,
Klavishdan qalamlagan ilk rezident.

Yaxshilikov Sardor

2004 yil 12-martda Jizzax viloyati Sharof Rashidov tumani

Umar MFYda tug‘ilgan. 53-maktabda o‘qigan, 2020-2022

yillarda Jizzax politexnika instituti akademik litseyida tahsil olgan.

Hozirda Guliston davlat universiteti tabiiy fanlar fakulteti Ekologiya yo‘nalishida Davlat grandi asosida tahsil olmoqda. Ekologiya bo‘yicha bir qancha maqolalar muallifi, maqola bo‘yicha onlayn konferentsiya ishtirokchisi, uning ayrim she’rlari gazetalarda chop etilgan. Jamoat ishlarida faol.

Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin.

Omad ketib, orom buzilsa,
G‘am tashvishlar bo‘yini cho‘zsa,
Yaqinlar ham orani uzsa,
Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin!

Ko‘z ko‘zlarni anglaydi so‘z siz,
Bora olmas bir joyga sensiz,
To‘y tomosha o‘tmaydi u siz,
Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin!

Do‘sting bilan go‘zaldir hayot,
Bu dunyoda chin do‘stdir najot,
Do‘st haqida qilayin bayot,
Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin!

Do‘sting bo‘lsa shirindur oshing,
G‘am tashvishlar og‘ritmas boshing,
Chin ko‘ngildan bo‘lar sirdoshing,
Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin!

Hayot go‘zal bilsang do‘st bilan,
Yo‘qlab turar, mehr ko‘z bilan,
Sadoqatu or nomus bilan,
Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin!

Tashvishlardan yuraging bezsa,
Sovuq shamol sen tomon esa,
Ko‘ngling bir kun kamchilik sezsa,
Qiyomatli chin do‘sting bo‘lsin!

Olam to‘la soxta insonga,

Boylik uchun borar "san-manga"
So'zi malham bilsang qalbinga ,
Qiyomatli chin do'sting bo'lsin!

Bevafo

Afsuslandim sevgimdan goho
Nahot sevib qildim men xato
Endi taqdir yo'limiz ayro
Qani vafo? aytgin bevafo...

Qarashlaring qalbga o't yoqar
Yo'ling kutib, ko'zlarim tolar
Nigohlarim termulib boqar
Qani vafo? aytgin bevafo...

Ey sochlari qora, qalam qosh
Xiyonatga bermayman bardosh
Yuraksizim, eshit bag'ritosh
Qani vafo? aytgin bevafo...

Yurak yig'lar, og'riydi dilim
Ko'z yoshlarim to'kildi tim tim
Ishonganim eding suyanchim
Qani vafo? aytgin bevafo...

Bir kun yo'qligimni sezasan
Balki qadrimga ham yetasan
Rosti o'lSAM keyin netasan
Qani vafo? aytgin bevafo...

Endi qaydan topay davoni
Qalb sig'dirmas hatto havoni
Dard kuydirdi Sardor Mirzoni
Qani vafo? Aytgin bevafo...

Norsafarova Nilufar

2004-yil 24-aprel kuni Qashqadaryo viloyati Dehqonobod tumanida tug'ilgan. Ayni vaqtida Shahrисабз davlat pedagogika instituti Tillar fakulteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi. Norsafarova Nilufar shu kungacha juda ko'p Xalqaro va Respublika tanlovlari faol ishtirok etib kelgan. 2023-yilda "Innovatsion targ'ibotchi" ko'krak nishoni sohibasi bo'lgan.

Bundan tashqari hozirda institutdagi volontyorlik ishlarida faol ishtirok etmoqda. "Maqollarning shakllanish tarixi", "Palindromlar yoxud qalb so'zлari", "Epik asarning spetsifik xususiyatlari", "Uyushiq bo'laklar, ajratilgan bo'lak, undalma va kiritmalarning gapdagi o'rni va ahamiyati", "Medeya" tragediyasida frazemalar tahlili kabi maqolalar muallifi. Nilufar o'zining ajoyib she'rlari bilan "Muvaffaqiyat darvozasida", "Qalb gavhari", "She'riyat shu'lesi" hamda "Kichik qalblardagi ulkan umidlar" kabi to'plamlarda o'zining ijodiy ishlari bilan faol ishtirok etib kelmoqda. Ko'plab maqolalari chet el nashriyotlari hamda respublikamizning nufuzli nashriyotlarida chop etilgan.

EPIZODLAR USTIDA ISHLASHNING O'ZIGA XOSLIKHLARI

Annotatsiya: Mazkur maqolada badiiy asarlardagi (Abdulla Qahhor "Dahshat" hikoyasi) epizodlar haqida, ular ustida ishlashning o'ziga xosliklari to'g'risida so'z yuritiladi. Abdulla Qahhorning "Dahshat" hikoyasidagi epizodlar tahlilga tortiladi.

Kalit so'zlar: Dahshat, Abdulla Qahhor, epizod, ishlamoq, harakat, qism, syujet, tobut, qabriston, hajm, xarakter, yaxlitlik.

Annotation: This article talks about the episodes in the works of fiction (the story of Abdullah Qahhor "Horror"), about the peculiarities of working on them. Episodes in the story "Horror" by Abdulla Qahhor are analyzed.

Key words: Horror, Abdullah Qahhor, episode, work, movement, part, plot, coffin, cemetery, volume, character, integrity.

Аннотация: В данной статье говорится об эпизодах в художественных произведениях (повесть Абдуллы Каҳхора «Ужасы»), об особенностях работы над ними. Анализируются эпизоды повести Абдуллы Каҳхора «Ужас».

Ключевые слова: Ужас, Абдулла Каҳхор, эпизод, произведение, движение, часть, сюжет, гроб, кладбище, объём, характер, целостность.

Adabiyot bu nasr va nazmda go'zal ifodalash san'ati bo'lib, ushbu go'zal ifodaning mohiyatini anglamoq va anglab yetmoq lozim.

Ijodkor nimani nazarda tutayotgani-yu nimani ifoda etayotgani orasidagi munosabatlar aynan badiiy asardagi epizodlarga borib taqaladi. Mavzu tanlash, obraz yaratish, konflikt qo'llash, kompozitsiya, til xususiyatlardan foydalanish, syujetni ishonarli qilish, badiiy to'qima yaratish borasidagi ishlar asarni yaratish jarayoni bo'lsa, yaratilgan asarning mazmuni, shakli, g'oyasi, tarbiyaviyligi hamda epizodlari ustida ishlash tahlil jarayoni hisoblanadi. Epizodlar ustida ishslashga o'tishdan oldin tahlil turlari haqida so'z yuritsak. Tahlil ikki turga, ya'ni struktural va sotsiologik kabi turlarga bo'linadi.

Struktural tahlilda asarning ichiga kirish, syujet, konflikt, epizodlar, asar g'oyasi, uning mazmun-mohiyati haqida so'z yuritiladi.

Sotsiologik tahlilda esa mavzuning dolzarbliji, tarbiyaviyligi, bugungi kundagi ahamiyati kabi bir qancha jihatlariga e'tibor qaratiladi.

Afsuski, tanqidchilikda bugungi kunda sotsiologik tahlil ustun bo'lib qoldi. Lekin birinchi o'rinda struktural tahlil bo'lishi lozim edi. Demak, epizodlar ustida ishlaganimizda biz struktural tahlil asosida faoliyat yuritgan bo'lamiz.

Adabiyotda har bir yozuvchining o'z uslubi bor. Agar ma'lum sxemalarga asoslanib asar yaratilaberganda edi tabiat manzaralari ham hamma asarlarda bir xil ma'noda, bir xil yo'nalishda aks ettirila berardi.

"Dahshat" ning kulminatsion momentlarida "guvillagan", "chiyillagan" shamol tasviri tilga olinmaydi. Usiz ham dahshat, vahima yetarli. Oqshom, go'riston, har balolarning ko'zga ko'rinishi, hushdan ketishlar, Unsinning o'limi... Faqat asarning oxirlarida, Unsinning jasadi ko'rpara o'rab aravaga yuklanayotganda yozuvchi shamolni yana bir bor esga soladi: "Shamol hamon guvillar, yaydoq daraxtlarning shoxida chuvillar edi".

"Dahshat" da oydinning ko'rлиgi, shafaqning kirligi, shu'laning uvadaligi kitobxonni qandaydir dahshatga tayyorlab, inson ruhini choh sari olib boradi.

Bir xil vosita – peyzaj, bir xil vazifa – fojia, har xil priyom[Matyoqubov Qo'shjonov. Abdulla Qahhor mahorati. G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. 1988.].

Epizod – epik, lirik va dramatik asar syujetidagi voqealarning bir qismi, yakunlangan muayyan bo'lagi. Epizodning anglatayotgan mohiyati, badiiy asardagi vazifasi asarning syujet tizimi rivoji bilan bog'liq. Badiiy adabiyotda badiiy yuk tashuvchi asosiy va ularni bir-biriga bog'lashga xizmat qiluvchi yordamchi epizodlar mavjud. Asosiy epizodlar qahramonning vazifasi, xarakterini ochish, asar syujeti rivojini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lsa,

yordamchi epizodlar asardagi asosiy epizodlarni bir-biri bilan uzviy bog‘lab, syujet chizig‘ida yaxlitlik va bir butunlikni yuzaga chiqaradi. Epizodlar miqdori asar hajmi va uning janr xususiyatlarini belgilashga asos bo‘lib xizmat qiladi. Abdulla Qahhorning "Dahshat" hikoyasiga e’tibor qarataylik. Asardagi epizodlar:

Bo‘yra, bo‘yra ekan!— dedi va darchani yana zich yopib joyigao ‘tirdi.

Bo‘yra odatda tobutga solinadigan bo‘lganidan, dodxoning ko‘z oddiga odamlarning yelkasida lapanglab ketayotgan tobutni keltirdi. Tobut esa yana go‘ristonni eslatdi, go‘iston haqida bolaligidan qulog‘ida qolib kelgan vahimali gaplarni, hodisalarni jonlantirib yubordi.

Yaqin ikki haftadan beri ko‘z ochirmayotgan kuzak shamoli yaydoq daraxtlar shoxida chiyillaydi, g‘uvillaydi; tomlarda vishillaydi, yopiq eshik va darchalarga bosh urib uf tortadi.

"Hozir kim go‘ristonga borib, Asqarponsotning go‘riga pichoq sanchib

keladi?" degan gap bo‘lipti. Shunda bir kishi pichog‘ini qinidan sug‘urib: "Men sanchib kelaman",— depti, bitta qo‘ydan garov bog‘lashib yo‘lga tushipti.

Dodxoning maymuni! Maymunni dodxoning o‘zi olib kelmagandir, birovdan berib yuborgan! Dunyoda dodxoday berahm odam yana bor ekanmi!

Unsin yelkasiga maymun mingan dakiqada naqadar qo‘rqqan bo‘lsa, hozir shu qadar tinchidi, xotirjam bo‘ldi: demak, qandoq berahm bo‘lsa ham shu atrofda odam bor!

Unsin go‘ristoqdan chiqib, katta yo‘lga tushib oldi, yarim yo‘lga borganida chap qo‘liga qattiq og‘riq kirganini sezdi. Og‘riq qumg‘onni eslatdi. Chap qo‘lida qumg‘on bor edi, qani? Unsin bir to‘xtadi-yu, choynakni ikkala qo‘li bilan bag‘riga bosib, darmoni yetguncha jadalladi.

Ushbu hikoyani yozishda yozuvchi xalq og‘zaki ijodi xazinalaridan keng foydalanadi. Xalqimiz orasida tarqalgan diniy afsonlalardan biri – qabriston haqidagi afsonalardir. **O‘zbek go‘ristoni o‘zi xunuk, buning ustiga, go‘iston haqida aytilmagan xunuk gap, to‘qilmagan vahimali mish-mish gap qolgan emas.** Haqiqatan, bunday kechalarda go‘ris ton esiga tushgan har qanday odam, ayniqsa, dodxo singari payg‘ambar yoshidan oshib, kafanligini sandiqqa solib qo‘ygan kishi o‘lishdan ham ko‘ra go‘ristonda yotishni o‘ylaganida tiligacha sovuq ter chiqaradi. Dodxo go‘iston xayolini boshidan chiqarish uchun tasbehni qo‘yib, undan bundan gapirgan bo‘ldi, lekin hech kim bu gaplarga gap

ulamadi./ Umumiy o‘rta ta’lim mактабларининг 7-sinfi uchun darslik-majmua. Sharq nashriyot -matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahriri�ati. Toshkent –2017, 317-bet.] Qadimda yigitlar orasida kechqurun qabristonga borib biror yumushni ado etib kelish kuchlilik, jasurlik sanalgan. Asar boshida Nodirmohbegim tomonidan xuddi shunday voqeа aytib beriladi.

Abdulla Qahhorning “Dahshat” hikoyasi haqida to‘xtaladigan bo‘lsak, u betakror tarzda yozilgan hikoyalardan biridir. Adib ko‘plab hikoyalari bilan mashhur, ammo uning hikoyalari ichida muhim ahamiyatga ega va ta’sirchan yoritib berilgan asar bu “Dahshat” hikoyasidir. Bu hikoyada Dodhoning bemehrligi, beparvoligi yaqqol aks etib turadi, shuningdek, Dodhoning bunday qiliqlariga ortiq dosh berishni xohlamagan Unsin hattoki, izg‘irin shamol uvillab turgan paytda, go‘ristonga borib qumg‘onda suv qaynatib kelishga ham rozi boladi. Aslini olganda bunday havoda oddiy odam go‘ristonga borish tugul kochada yurishga qo‘rqadigan bir payt Unsinni bemehr dodho go‘ristonga yuboradi, chunki Unsinni o‘zi bunga rozi bolgan edi. Buning sababi shundaki, Unsin go‘ristonga borib suv qaynatib kelish sharti bilan boradi va u bu shartni bajarolsa, o‘z yurti Shohimardonga ota- onasining oldida umrbod ular bilan birga boladi, ya’ni shartni uddasidan chiqsa, Dodho uning javobini berishi kerek edi. Unsin go‘ristonga bordi ham, u suvni qaynatib bo‘lgach, ichidagi ulkan qo‘rquv bilan ketayotganda, paranjisi qolib ketgani yodiga tushadi va ortga qaytib uni olib kelayotgan paytda oyog‘i behosdan yerga kirib ketadi. Unsin bundan qo‘rqib, oyog‘i o‘likning qorniga kirib ketganday bo‘ladi va arang katta ko‘chaga chiqib oladi so‘ng uyiga qaytayotganda birdan husidan ketadi, chunki razil Dodho Unsinni tekshirib kelish uchun o‘z maymunini jonatgandi. Maymun Unsinning yelkasiga bir sakragandi Unsin qo‘rqib yiqildi, chunki Unsin uni arvoх deb o‘ylagandi-da va keyin Unsin ancha vaqtdan so‘ng o‘ziga keladi va arang uyiga yetib keladi va peshinga bormay joni uziladi.

Voqealarni boshlab bergen epizod esa bo‘yra hisoblanadi. Oddiy bir shamol epizodi ham asarga ko‘tarinkilik baxsh etgan: shamol irilladi, shamol to‘sinqilik qildi. Asardagi epizodlar: sag‘ana, choynak, qumg‘on, paranji, o‘tin. Ushbu hikoyada dodxoning 8ta xotini bo‘ladi, lekin asarda Nodirmohbegim va Unsinidan boshqalar tilga olinmaydi... Sizningcha, Abdulla Qahhor bu bilan nimaga urg‘u bermoqchi?.. Yozuvchi o‘sha paytda ayollarning qadr-qiymati yo‘qligi, ularni o‘zları xohlamagan kishilarga turmushga berib yuborilishi, hatto turmush qurgandan keyin ham Unsinning yettila kundoshiga o‘xshab mehr-muhabbat, e’tibor ko‘rmasligiga ishora qilgan. Hozirgi kunda

inson faqat o‘zi uchun javob beradi, ammo dodxoning oilasiga nazar tashlasak, buning teskarisi eknaligining guvohiga aylanishimiz mumkin. Ya’niki 8ta kundoshdan bittasi noto‘g‘ri ish qilib qo‘ysa, hammasining birday jazolanishi.

Dodxoning maymuni asarning kulminatsion nuqtasi hisoblanadi. Negaki o‘quvchi o‘zini Unsinning o‘rnida tasavvur qila oladi... Maymunning Unsinning yelkasiga minib olishi o‘lganning ustiga tepgandek edi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cho‘lponoy Mo‘minova. “Abdulla Qahhor hikoyalarida inson ruhiyatining tasvirlanishi” maqola.
2. Matyoqubov Qo‘shtonov. Abdulla Qahhor mahorati. G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti. 1988.
3. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik-majmua. Sharq nashriyot -matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririysi. Toshkent –2017, 317-bet.
4. ilmlar.uz
5. www.ziyouz.com kutubxonasi
6. Ziyouz.com

Xamdamova Manzura

1997-yil 5-sentabrda Toshkent viloyati Olmaliq shahrida tug‘ilgan. Hozirda uy bekasi va uyda o’tirgan holda Ijtimoiy tarmoqlarda onlayn SMM sohasida faoliyat olib boradi, 200dan ortiq

*Smm sohasida o'quvchilar chiqargan. Marketing kursi bituruvchisi.
Grafik dizayn va dasturlar bo'yicha diplom va bir nechta
sertifikatlarga ega.*

ONAJON!

Olgan nafasingiz, havosi bo'lay,
Yurak, kuyingiz navosi bo'lay!
Jonimni berayin siz uchun Ona,
Dardingiz darmoni bo'layin Ona!

Dunyolarni oling berayin sizga,
Baxtlar yo'qdir sizsiz mendayin qizga,
O'stirib boringiz berib bizga,
Dardingizni darmoni bo'layin Ona!

Doimo o'payin hoki-poyingiz,
Kechalari yoritay bo'lib oyingiz.
Suvdayin oqsangiz bo'lib soyingiz,
Dardingizni darmoni bo'layin Ona!

Farzandlik burchim oqlolmasam gar,
Manzurangiz kechirmas o'zini agar,
Qaytarar unga ham bir kun bolalar,
Dardingizni darmoni bo'layin Ona!

Olgan nafasingiz, havosi bo'lay,
Yurak, kuyingiz navosi bo'lay!
Jonimni berayin siz uchun Ona,
Dardingiz darmoni bo'layin Ona!

BOLALIGIM SOG'INDIM!

Hayotning qozonida qovrildi jonim,
O'tib bormoqda umr karvonim,
Bolalik chog'i shirin armonim,
O'tmishni olovidasovurdi borim,
Endi qaytmas o'sha go'zal onim,
Bolaligim seni juda sog'indim.!

Beg'ubor, sho'x-shodon kunlar,
G'am ko'chasiga o't qo'ydi tunlar,
Shovqindek ko'tardi fig'onu-hunlar,
Osmonni to'ldirdi endi tutunlar,
Olov kabi yondi shiddatli onim,

Bolaligim seni juda sog'indim.

Onam yopgan nonning isi ketmaydi,
Hech bir hid ham unga yetmaydi,
Xamon o'sha sog'inch hissi ketmaydi,
Ketgan bo'lsada izi bitmaydi,
Endi menga armon bo'lar har onim,
Bolaligim seni juda sog'indim.!

Manzura o'zing ham onasan bugun,
Qolmasin dilingda bir tugun,
Bolangda o'tmishni ko'rmagin bugun,
Shukr qil Allohim tuxfasi uchun!
Hamon menga armon o'tgan har onim,
Bolaligim seni juda sog'indim.

*Toychiyeva Inobat
Shayxontohur tumani kasb-hunar maktabi kimyo fani
o'qituvchisi.*

KIMYO FANINING HAYOTIMIZDAGI O'RNI

Annotatsiya: Siz ushbu maqolada kimyo asoslari, tabiiy boyliklarning kimyo bilan bog`liqligi, kimyoning har sohaga qanday holatda bog`liqligi haqida bilib olishingiz mumkin.

Kalit so`zlar: Kimyo, atom, fan, element, kimyoviy ishlab chiqarish, sintetik tola, metal, bo`yoq, neft, yoqilg`i.

Kimyo fani ham boshqa fanlar qatorida, odamlarning amaliy faoliyati natijasida vujudga kelgan. Kimyoga doir dastlabki bilimlarni o`rganish dastlab qachondan boshlanganligi noma`lum, insoniyat qachondan buyon olovdan foydalana boshlagani, metallarga termik ishlov berishni qachon o`rgangani ma`lum emas. Lekin oziq-ovqat tayyorlash, kundalik ehtiyoj uchun mahsulotlarga kimyoviy ishlov berishda kimyoviy bilimlarning ortib borishi insoniyat rivojida katta burilishlarga olib kelgan. Misrda, Xitoyda, Hindistonda, Yunonistonda bunday fikrlar jamlangan. Misrliklar rudalardan temirni suyuqlantirib olish rangdor shisha hosil qilish, teri oshlash, o`simliklardan dori darmonlar, bo`yoqlar va xushbo`y moddalar ajratib olishni, sopol buyumlar yashashni bilishgan. Hozirgi vaqtida kimyo va kimyoviy ishlab chiqarish xalq xo`jaligida g`oyat muhim ahamiyat kasb etmoqda. U tabiatda bo`lmaydigan mahsulotlarni sintez qilishga, ulardan turli-tuman mashina va asboblar yaratish uchun, turar joy binolari ko`rish va xalq iste`mol mollari ishlab chiqarish uchun foydalanishga imkon berdi. Tabiatdan faqat xomashyo, ruda, toshko`mir, neft va boshqalargina olinmoqda. Tabiiy xomashyonini kimyoviy yo`l bilan qayta ishlab xalq xo`jaligi uchun zarur mineral o`g`itlar, pestitsidlar, metallar, plastmassalar, bo`yoqlar, dorivor moddalar va boshqalar tayyorlanadi. Kimyo sanoati sintetik kauchuk, sintetik tola, sun`iy yoqilg`i, dori-darmonlar va boshqa juda ko`p moddalar ishlab chiqaradi.

Ko`plab miqdorlarda asosiy kimyo sanoatining mahsulotlari-kislotalar, ishqorlar, tuzlar ishlab chiqariladi. Kimyoning imkoniyatlari bitmas - tunganmasdir. Faqat neftning o`zidan 20 mingdan ortiq, toshko`mirdan esa bundan ham ortiq organikaviy moddalar olish mumkin. Masalan “Sho`rtan gaz kimyo majmuasi” nomli kimyo zavodi tabiiy gaz asosida o`nlab qimmatbaho mahsulotlar ishlab chiqarmoqda.

Kimyo fani tabiiy mahsulotlarni tejab ishlatish, ishlab chiqarishning qo`shimcha mahsulotlari va chiqindilaridan foydalanish masalalari bilan ham shug`ullanishi lozim. Ammo sobiq Sho`ro hukumati davrida mamlakatimizning ko`pgina tabiiy boyliklari hisobsiz ishlatilgan va tashib ketilgan. Atrof muhit esa sanoat chiqindilari bilan ifloslantirilab ekologik holatga ancha ziyon yetkazilgan edi. Mamlakatimiz mustakillikka erishgandan keyin tabiiy

boyliklarga munosabat ham o'zgardi, ularni avaylab ishlatish yo'lga qo'yildi.

Juda qadim zamonlardan beri odamlar tevarak - atrofdagi tabiat bilan doimiy muloqatda bo'lib, unga kimyoviy vositalar ta'sirida o'zлari uchun zarur material va mahsulotlar yaratganlar. Masalan: metall eritish, shisha va sopol, gazlamalar uchun bo'yoq tayyorlash, teri oshlash, non yopish va h.k.lar. Shu nuqtayi - nazardan qarasak kimyo inson faoliyatining eng qadimgi sohasi ekanligiga ishonch hosil qilamiz. U hali fan emas, balki faoliyat sohasi edi. Kimyo hozirgi tasavvurimizdagi fanga aylanishi uchun ming yillar kerak bo'ldi. Kimyoviy bilimlar ko'lami juda keng. Kimyo fani - atrofimizni o'rab olgan butun olamni, uning xilma - xil shakllarini va olamda sodir bo'ladigan turli tuman hodisalarni tekshiruvchi tabiat fanlaridan biridir. Tabiat, butun olam inson ongidan tashqarida va inson ongiga bog'liq bo'lмаган holda mavjuddir. Olam materiyadan iborat, mavjud narsalarning hammasi doimo harakat qilib turadigan materiyaning har xil turlaridir. Moddani chuqur bilish va undan inson farovonligi yo'lida foydalanish kimyoning hozirgi asosiy masalasidir.

Kimyo fani jonli va jonsiz tabiatni tashkil qilgan moddalarni, ularning xossalarni, tuzilishini, bir-biriga aylanishini, shular natijasida ro'y beradigan o'zgarishlarni va bu o'zgarishlar orasidagi bog'lanishlarni tekshiradi. Butun koinot, jonli va jonsiz olam, koinotda sodir bo'ladigan barcha jarayonlar doimo o'zgarishda va rivojlanishda.

Insonlar juda qadimdan qand, yog' va oqsilga boy o'simlik mahsulotlaridan iste'mol qilganlar. Ular bundan 6 ming yil avval oltin va kumushdan zebu-ziynat buyumlari tayyorlashni bilganlar. Eramizdan 2000 yil avval Xitoyda qishloq xo'jaligi zararkunandalariga qarshi kurashda marginushdan foydalanilgan. O'sha davrlarda Misrda o'simlik va hayvon organizmlar turli bo'yoq moddalar, rux va oltingugurtdan dorivor moddalar tayyorlangan.

Barcha xalqlar juda qadimdan bijg'ish jarayonini bilganlar. Har bir xalqni o'ziga xos spirthli ichimligi bo'lgan. Uni dondan, asaldan yoki uzum sharbatidan tayyorlaganlar. Sirkadan oziq-ovqat tayyorlashdagina foydalanmay, undan bo'yoq olishda ham foydalanilgan. Lekin o'sha davrlarda kimyo bilan faqat maxsus kishilargina shug'ullangan. Kimyoning nazariy masalalari bilan qadimgi grek olimlari eramizdan avvalgi V-VI asrlarda shug'ullangan. Ular butun borliqning asosini to'rtta "element" - suv, havo, tuproq va olov tashkil etadi deb tushuntirganlar.

Keyinchalik Arastu (eramizdan avvalgi 384-322-yillari) butun borliq bitta asosiy materiyadan tuzilgan, degan nazariyani yaratdi.

Uning fikricha to'rtta xossa: sovuqlik, issiqlik, namlik va quriqlikning asosiy materiyaga har xil nisbatda birikishidan - suv, havo, tuproq va olov hosil bo'ladi. Masalan, asosiy materiyaga issiqlik va namlik qo'shilsa havo, namlik va havo qo'shilsa suv va hokazo hosil bo'ladi. Ular bir-biriga aylanishi ham mumkin. Masalan, havo sovutilsa, issiqligi chiqib ketib suvgaga, suv qizdirilsa namligi chiqib ketib tuproqqa aylanadi va hokazo. Moddiy dunyoga bunday Arastucha qarash Yevropada XVI asrgacha hukm surib keldi.

Har bir jamiyatni, fanni o`rganish bilan birga uning paydo bo`lish, rivojlanish, yuksalish va bugungi kundagi mavqeiga erishgunga qadar bosib o`tgan yo`li, bu yo`lning ayrim bosqichlari, ularda yashab o`tgan izlangan olimlar shu faning yaratilishiga qo`shgan hissalari, hodisa va atrof muhitdagi materiyani o`rganishda ularga yondashish usullari va ularni o`rganish hozirda zamonaviy hayotimizda juda muhim masala bo`lib qolmoqda.

Kimyo fanining ham o`z tarixi bor. Bu tarix bilan tanishish kimyo fani qachon paydo bo`la boshladi, u yoki bu kimyoviy hodisalar qanday qilib kashf qilindi va ular kishilar hayotida o`rin egallay boshladi. Fan tarixini o`rganish shu fanni har tomonlama, chuqur va mukammal, ichki mantiqiy bog`langan ma`lumotlar asosida omil va vosita hisoblanadi. Kimyo fanining har bir davrning o`z tarixchilar bo`lgan. Ammo keyingi ikki-uch asr davomida kimyo tarixini yaratishda ancha ish qilganlar Bertalo, Ladenburg, Djua, Meyer, Marnovnikov va boshqalardir.

Kimyo fanini yaxshiroq o`zlashtirish uchun avvalambor uning eng asosiy tarkibini ya`ni atom, molekula, kimyiviy element va moddalarning davriy jadvali, ularning o`lchov birliklarini yaxshilab o`rganishimiz zarur. Atom-kimyoviy elementlarning oddiy va murakkab moddalar tarkibiga kiradigan eng kichik zarrasidir. Molekula- moddaning mustaqil mavjud bo`la oladigan va shu moddaning fizikaviy va kimyoviy xossalari o`zida saqlab qoladigan juda kichik zarrasidir.

Kimyoviy element-o`zida muayyan hodisalarni mujassamlashtirilgan va kimyoviy usullar bilan boshqa oddiy moddaga aylana olmaydigan atomlar turidir. Demak, oddiy modda elementning erkin holda mavjud bo`lishi shaklidir. Kimyo fani biz uchun har sohada kerakli fandir. Misol qilib oladigan bo`lsak, tabiiy qazilma boyliklarini faqat qazib olish bilan ish bitmaydi. Ya`ni u har doim ham sof holatda qazib olinmaydi. Uni qazib olib, avval u qanday ekanligini aniqlash, tarkibiy qismlarini bilish, uni tozalash lozim. Bizga bu fan nafaqat qazilmalar bilan ishlashda balki, tekstil, tibbiyot, farmatseftika, agrar soha va hokazo yo`nalishlar uchun kerak.

Mustaqil respublikamizni ilmiy-texnika taraqqiyoti asosida sotsial iqtisodiy rivojlantirish dasturi ishlab chiqilgan bo`lib, xalq xo`jaligini sifat jihatdan qayta ko`rib yanada yuqori pog`onalarga ko`tarish uchun qator masalalarga kompleks va sistemali ravishda yondashilgan holda ish ko`rila boshladi.

Muhim yo`nalishlar rivojlanishini ta`minlab, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar sifatini yanada oshirish, iqtisodiy rivojlanishni yangi izga solish, boshqarishning samarali usullaridan foydalanib, sotsial muammolarni keng ko`lamda kompleks holda hal etish va bu masalalarni hal etishda asosiy omillardan biri ham kimyoga kelib taqaladi. Mustaqil mamlakatimizda kimyoga oid qator sanoatlar tez suratlar bilan rivojlanmoqda, yirik kimyo korxonalaridan barpo etilmoqda, chunonchi ularda o`nlab tonna fosfor, sirka kislota angridi, sirka kislota, ammiak, ammoniy, nitrate, azot kislota, soda, sement, shisha, karbamid, paxta selluloza, akrilatnitrit, kaprolaktam, atsetilen, etilen nitron, kapron va atsetat tolalar va xalq xo`jaligini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun zarur bo`lgan ko`pgina boshqa mahsulotlar respublikamiz mintaqalaridagi yer osti va usti zahiralaridan foydalanib ishlab chiqarilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “Kimyo nazariy asoslari” Toshkent -2005. yil.
- 2.Toshpo’latov Yu.T., Ishoqov Sh.S. “Anorganik kimyo”. Т.: O’qituvchi.1992 y.
3. Бобоев Т.М. Юқори молекуляр бирикмалар. Тошкент, 2015. 560.
4. Fundamental principles of polymeric materials. Christopher S.Brazel, Stephen L. Rosen. 2012. New Jersey.

Yusufjonova O‘g‘ilxon

*2007-yil 7-mayda Namangan viloyati Uchqo‘rg‘on tumanida
tug‘ilgan.Ixtisoslashtirilgan ta’lim muassasalari agentligi tizimidagi*

***Uchqo‘rg‘on tumani ixtisoslashtirilgan maktabining 10-sinf
o‘quvchisi.***

Ustoz

Ilk bor maktab borganda,
Qo‘limdan tutdi ustoz.
Biz uchun chekib zahmat
O‘zin unutdi ustoz.

O‘qishni o‘rgatdingiz
Savodimi chiqarib,
Yozishni o‘rgatdingiz
Yo‘qdir sizga hech ta'rif.

Orqangizdan yugurib
Qaydasiz deb yurardik
Tanaffusda siz bilan
Shirin suhbat qurardik.

Yillar ham orta qoldi
Yuqori sinf bo‘ldik.
Barchamiz aqli qiz,
Esli o‘g‘lonlar bo‘ldik.

Ustoz sizni doimo
Hurmat-la ardoqlaymiz.
Bergan bilimingiz va
Ishonchingiz oqlaymiz.

Bobojonim bog‘ida
Bobojonim bog‘iga
Ekkan edik ko‘chatlar.
Olma, anor, behimiz
O‘sdi bo‘lib bir qator.

Bu yil pishdi bog‘dagi
Behi, olma va anor
Terishgani bordik biz,
Men, Mohinur va Bilol.

Men behini savatga
Solib turdim avaylab,
Ishdan keyin barchamiz

Yedik mevadan saylab.

Shirin-shakar mevani
Terib uyg'a qaytdik biz.
Ushbu bog'ni yaratgan
Bobomga rahmat aytdik.

Norsafarova Zuhal

Qashqadaryo viloyati Shahrisabz davlat pedagogika instituti 1-bosqich talabasi. "Baxt-u kamolimiz senda mujassam konstitutsiya" tanlovining viloyat bosqichi sovrindori.

Shaxdam-shaxdam tashlar qadam
O'zbekning mard o'g'lonlari.
Ona yurtin o'ylar har dam
Asraydi yurt qo'rg'onlari.

Qaddingiz tik safda har dam
G'oz kerilib turasiz .
Dilda iymon tilda Vatan
G'urur viqor berasiz .

Vatan deya jon kuydirib
Kecha-kunduz xizmatdasiz.
Etu yurtin mangu sevib
Tinim bilmay mehnatdasiz.

Harbiyalarimiz birdam
Biz himoyada har dam.
Yurtning botir o'g'lonlari
Vatanimiz posponlari.

Sizga aytar dil so'zlarim
Baxtimizga bo'ling omon.
Kulib iqbol ko'zları
Dardlargasiz misli darmon.

Onajonim

Qalbimga bir darmonim
Sizsiz borim jahonim
Oy yuzli mehribonim
Farishtam onajonim

Ona mehri dunyoda
Har narsadan ziyoda
Hech bir inson bosolmas
Ona o'rmin hayotda.

Safarova Shaxlo

2007-yil Toshkent shahrida tug'ilgan. Mirzo Ulug'bek tumanidagi 207-maktabning 10-sinf o'quvchisi. Kitob o'qishga juda ham qiziqadi. 400 dan ortiq badiiy kitoblarni o'qigan. 2020-2022-yillarda "Yosh kitobxon" ko'rik-tanlovida faxrlı 1-2-o'rirlarni egallab kelgan. 2023-yil 21-oktabr O'zbek tiliga Davlat tili maqomi berilgan kun munosabati bilan tashkil etilgan "O'zbek tilim - iftihorim!" insholar tanlovida Toshkent shahar bosqichida 3-o'rinni egallagan.

Vatan

Nega maqtamay axir,
Tug'ilgan vatanimni.
Nega tuymayin fahr ,
Bepaton diyormi.

Yozsam she'rlar yetmaydi,
Qog'oz ortib qolmaydi,
Doston yozsam bo`lmaydi ,
She'r kifoya qilmaydi.

Umr bo`yi kuylasam ,
Vatanim ulug'lasam,
Ta'riflashni boshlasam
Ta'rifga so'z yetmaydi .

Endi, bahor kelaqol!
Qani bahor kelaqol
Yurtimni shod qilaqol.
Qani erisin qorlar
Ochila qolsin-da gular.

Bahor elchisi kelsin
Momaqaymoq ochilsin.
Navro`zi olam kelsib,
Xush kayfiyat sochilsin.

Osmonda varrak uchsin.
Qaldirg'och birla uchsin.
Samoni birga quchsin,
Go`zal yurtim bezasin.

Daraxtlarning libosi,

Tuliyeva Sarvinoz.....

Lolalarning sadosi
Atirgulning ifori-
Bahorning iftixori!

Radjabova Muxlisa

*Samarqand viloyati Kattaqo'rg'on tumani 47-maktab
o'qituvchisi*

Hayot!

Hayot nima asli? Hayot bu ummon.
Uzilmas qilko'prik, sen unda sulton,
Bilki, gar yiqilsang, sendan yo'q nishon.
Hayot nima asli? Hayot bu imkon!

Firibgar qalbida tug'ilgan yolg'on.
Hayot nima asli? Hisob-kitob bu
Adashsang, qoningda yugurar shayton...
Hayot nima asli? Hayot bu xilqat!

Hayot tuhmatlarga kurash degani,
Hayot yaxshi yashash, balki ayovsiz,
Tur mush zarbasiga chidash degani.
Hayot nima asli? Hayot bu – shodlik!

Quvobch, baxt, omad-u tiganmas boylik,
Hayot deganimiz aslida shudir!

O'zbekistonim!

Vatan! Ko'zim nuri ziyo sidasan,
Qalbimning chamani dunyo sidasan.
Nafasim sasida, sad o sidasan,
Ulug'lab suyganim, jannatim, jonim,
Qutlug' yoshing muborak, O'zbekistonim!

Sen buyuk Temurni ulug'lab kelgan,
Navoiy so'zlarin kuy, g'azal qilgan,
Barcha shoirlaring ashorlar bitgan,
Boshimda bospanam, jannatim-jonim,
Qutlug' yoshing muborak, O'zbekistonim!

Mustaqillik ne'mating, shavkating-shoning,
Yurtboshing yoningda, qo'lida imkoning,
Dunyolar tan oldi, keldi zamoning,
Childirmangni chal, o'yna jannatim-jonim,
Qutlug' yoshing muborak, O'zbekistonim!

Choriyeva Iroda

2007-yil 27-sentyabr kuni Surxondaryo viloyati Qumqórgon tumanida tug'ilgan. Hozirgi kunda tumandagi 27-sonli IDUM ning 10-sinf óquvchisi.

Odamzod qarshisidagi xavf

Men bu galgi maqolamni yozar ekanman,beixtiyor yaqin kelajak meni chuqur óyga soladi.Bejiz mavzu sarlavhasini "odamzot qarshisidagi xavf" demadim. Bu haqiqatdan ham insoniyat taqdiri uchun ayanchli,bugungi davrning eng dolzarb va global mavzusi bolayotgan holat:qurgoqchilik va chóllanish.Har ikkisi ham yashil hududlarni qaysidir manoda"yutib yubormoqda".

Qurg'oqchilikni tom manoda chóllanishning "egizagi"desak togri boladi.Bu holat yoginlarning kamayishi, suv resurslarining ozayishi bilan xarakterlanadi. Mazkur muammo bugungi kundagi ótkir muammolardan sanaaladi. Sayyoramizda yildan yilga yashil maydonlar kamayib órniga chólli hududlar ortib boryapti.Bu achinarli hol emasmi? Menimcha bu barchamiz óylashimiz kerak bolgan global muommo.

Odatda cho'llanish, qurgoqchilik,oziq-ovqat tanqisligi deganda kóz oldimizga Afrika qit'asidagi hududlar kelardi.Ammo ming afsuski bugungi bolayotgan ayanchli holat biz óylaganchalik faqat bir hududda emas.Osiyo hatto Yevropa ham bu muammoga yuz tutyapti Shunday ekan bizlar:"10yillarda róy beradigan ushbu muammo yaqin yillardan beri insoniyatning doimiy yoldoshiga aylanib qoldi"degan fikrga qóshilmay iloj yoq.

Statistik malumotlarga kora 1 daqiqada Ózbekistonning 9²metr hududi chollanib boryapti.Dunyo boylab esa har soniyada 23hektar maydon qurib ketyapti.

Statiska malumotlarida chóllanish iqlim va chól hududining kengayishi 2050-yilgacha 700mln dan oshiq kishining óz yashash hududini tark etishiga sabab bolishi aytilgan.Eng achinarlisi shuki chollar har kuni,har soatda yashil hududlarni óz domiga tortib kelmoqda.

Har yili bu muammoga uchrayotgan yer maydoni hajmi Yevropa Ittifoqi hududining qariyb yqrmiga togri keladi.Afsuski chollanishda eng kop aziyat chekayotgan mintaqa bu Afrika va Osiyodir.

Millionlaab odamning yostigini quritayotgan bu dolzarb muammo Sharqiy,Janubiy va Markaziy Yevropada ham jiddiy tus olib bormoqda.

BMTning malumotlariga qaraganda 1900-2019 yillar oraligida qurgoqchilik 2,7mlrd kishini hayotiga tasir qoldi,11,7 mln kishini yostigini quritdi.Birgina Hindistonda 1630-1632 yillarda sodir bolgan

qurgoqchilik hosilsizlikka olib keldi,natijada mln dan ortiq odam halok boldi.Yaqin tarixda chóllanish AQSH dek rivojlangan davlatga katta muammo tugdirdi:Illnoysdagi qurgoqchilik 60mlrd \$dan ortiq zarar keltitdi.

Afsuski bu global muammo chegara va mintaqaga tanlamay qóydi:2022-yil yozda G'arbiy Yevropa davlatlari ham qurgoqchilikdan aziyat chekdi...

Markaziy Osiyo "qizil chiziq" ustida ekanligidan xabardormisiz?

Chóllanish va qurgoqchilik Markaziy Osiyodagi eng katta xavfdan sanaladi.Ózbekiston Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar insituti rahbari Eldor Aripovga kora Markaziy Osiyo 2050-yilga borib muzliklar erishi va qurgoqchil iqlim sabab toza ichimlik suvu muammosiga duch keladi.27 yil ichida mintaqaning eng yirik daryosi Amudaryo suv havzasi 15% ini yoqotishi mumkin.Ózbekistonning 70%i qurgoqchil yerlardan ibioratligi aytildi.

Qurg'oqchilik va cho'llanishga qarshi turli kurash usullari mavjud:damba va suv omborlari qurish,dengiz suvlarini filtrlab foydalanish,daraxt va butalardan foydalanib yashillikni kengaytirish.Qurgoqchilikka qarshi kurash Markaziy Osiyo va Ózbekiston uchun hayot-mamot masalasiga aylanib bormoqda...

Shunday ekan har bir fuqarodan tabiatga yaxshi munosabatda bólish,suv resurslaridan oqilona foydalanish,muhimi bir yoqadan bosh chiqarish muhimligini talab qilish barchamizning burchimiz emasmi?

Ammo shunday fikrlarni aytamizu atrofimizda sodir bolayotgan bazi hodisalargaa góyoki koz yumamiz. Masalan: qishloq xójaligida toza ichimlik suvidan nooqilona foydalanish larni guvohi bólish, toza ichimlik suvining isrof qilinishi,ekin sugorishda xatolikka yól qóyish oqibatida qancha suvni yaroqsiz holga keltirish...

Shunday ekan har bir inson eng avvalo ózini tarbiyalay olishi kerak, tabiatning bir bolagiligini his qilib shuni anglab yetishi zarur.

Men tabiatga va taqdirimga befarq emasman! Siz-chi?

Sodiq qalamlar

Yana kózlarim ma'yus,
Boqyapman orzumdek oppoq olamga.
Ichimdagи g'aroyib "usta",
Tinmay tobut yasar tanamga...

Yana sovuq xonada ótiribman
Qóllarim,yuzlarim sovuq yeyapti.
Burnim ham ozgina qizargan xolos,
Lek qaynoq yuragim qaynab uryapti.

Qadrligim,qarang yana kulyapman
Baxtliman,shodman góyo xursanman.
Ózgalar chun baxtli kórinib,
Ich-ichimdan ólyapman..

Ko'zlarimga quylganda yosh
Tabassumla yengib boryapman.
Ko'z-yoshlarim ko'rínmasin,deb
Yomg'irlarga arang yetyapman.

Ha aytgancha, yomg'ir deganday!
Yana bugun yomg'ir yog'armish..
Dardlarimni to'plab olayin—
Yomg'ir yog'sa alam ketarmish.

Bisotimga dardlar tókildi
Figonlardan charchadim,boldi.
Tunov kuni yog'gan yomg'irga
Dardim aytdim –yig'ladi,toldi.

Yomg'ir xursand edi,yonimga keldi
Armonimni yarmin bergandim.
Dosh berolmay qynoqlariga
Qaytib boshqa yog'masday boldi...

Hamma tug'yon ninadek botar
Yurak tig'lar faqat tunlari.
Ko'nglimning gavharin sindirganlarning
Omon bólzin—shirin jonlari!

Hayronman yuragim buncha tez urar
Vujudim ham titrab ketyapti.
Tun keladi—yana yolg'izman
Usta hamon tobut bityapdi.

Xayollarim tinchlik bermaydi
Xotiralar qynayveradi...
Yuragimning mójaz kulbasi
Sal shamolga qulayveradi.

Kunduzlari ovunaman odamlarga
Amallarin unutmadi hech birin.

Men aytaman sirlarimni faqat—
Qólimdagı ósha sodiq qalamlarga...

Davlatova Dilobar

1999-yil 27-martda Surxandaryo viloyatida tug'ilgan. Hozirda Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti 1-bosqich magistranti.

Ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari kimlar?

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqning umumiyligi foydalanuvchilari, uning zararlari va foydalari, ichki va tashqi ong osti qobigiga aylanib ulgurgan texnologiyalar haqida fikr yuritiladi. Ijtimoiy tarmoqdan qanday foydalanish kerak? Undan foydalanishda nimalarga ko'proq ahamiyat qaratish lozim? kabi savollarga javob topamiz.

Kalit so'zlar: komputer, google, chrome, messenger, Instagram, telegram, threads, wi-fi, internet

Ijtimoiy tarmoq — bu qiziqishlari o'xshash yoki oflayn aloqaga ega bo'lgan odamlar o'rtasida muloqot qilish, tanishish, ijtimoiy munosabatlar yaratish uchun, shuningdek, ko'ngilochar (musiqa va filmlar) va ish maqsadlarida ishlataladigan onlayn platforma. 1803-1869-yillarda yashagan XIX asr rus yozuvchisi, faylasufi va jamoat arbobi Vladimir Odoyevskiy o'zining 1835-yilda yozilgan „4338-yil“ tugallanmagan utopik romanida zamonaviy bloglar va umuman internetning paydo bo'lishini bashorat qilgan edi. Unda aytilishicha, „tanish uylar o'rtasida magnit telegraflar joylashgan bo'lib, ular orqali uzoq masofada yashovchilar bir-biri bilan gaplashadi“, shuningdek, „ko'p xonardonlarda, ayniqsa yaxshi tanish bo'lganlar o'rtasida“ nashr etiladigan "uy gazetalari" haqida: bu gazetalar "oddiy yozishmalar o'rnini bosadi", ularda „odatda egalarining sog'lig'i yoki kasalligi haqida xabarlar va uydagiga boshqa yangiliklari, so'ngra turli fikrlar, mulohazalar, kichik ixtirolar, shuningdek, qachon tushlikka chaqirilishi, ba'zan esa le menuy o'rinnadi“. Ijtimoiy tarmoqlar kuchli marketing tadqiqotlari vositasidir, chunki foydalanuvchilar o'zlari, qarashlari, qiziqishlari, didlari va hokazolar haqidagi ma'lumotlarni ixtiyoriy ravishda joylashtiradilar. Shundan kelib chiqib, reklama beruvchilar ularning reklamasi qaysi foydalanuvchilarni qiziqishtirishini juda aniq belgilashlari va o'z reklamalarini profillaridagi ma'lumotlarga (yoshi, jinsi, yashash joyi va boshqalar) qarab aniq foydalanuvchilarga yo'naltirishi mumkin. Ushbu turdagagi reklama maqsadli deb ataladi. Ijtimoiy tarmoqlarda reklamadan foydalanib, siz quyidagi parametrlar bo'yicha birlashtirilgan foydalanuvchilar guruhlari bilan ishlashtirishingiz mumkin:

- qiziqishlar; yosh; hudud; jins; ijtimoiy holati; daromad darajasi;
- foydalanayotgan mobil qurilmaning brendi (Apple, Samsung) va boshqalar.

Ijtimoiy tarmoqlar orqali mijozlarni jalg qilishning yana bir usuli kompaniyalar uchun ijtimoiy tarmoqlarda hamjamiyatlar yaratishdir. Bunday hamjamiyatlar kompaniyaning mahsulot yoki xizmatlariga qiziqishi yuqori bo‘lgan foydalanuvchilarga yangi ma’lumotlarni yetkazish imkonini beradi.

Ijtimoiy tarmoqlar nafaqat jamoatchilik bilan aloqa va to‘g‘ridan-to‘g‘ri marketing vositasi sifatida, balki, orasida obro‘li shaxslar bo‘lgan juda aniq auditoriyaga qaratilgan aloqa kanali, shuningdek, mijozlarni jalg qilishning samarali vositasi sifatida ham qo‘llanilishi mumkin.

Ko‘pchilik ijtimoiy tarmoqlarda joylashtirgan ma’lumotlarini har kim topishi va har doim ham yaxshi niyat bilan ishlatsmasligi mumkinligini anglamaydi. Ijtimoiy tarmoqlardagi shaxs haqidagi ma’lumotlarni ularning ish beruvchilari qarindoshlari, qarz yig‘uvchilar, jinoyatchilar va boshqa manfaatdor shaxslar topishlari mumkin. Sud ijrochilari ba’zan ijtimoiy tarmoqlardan qarzdorlarni topish yoki ularning mulki haqida ma’lumot olish uchun foydalanadilar. Ba’zi ish beruvchilar ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishni ta’qiqlaydi — nafaqat iqtisod nuqtai nazaridan, balki ma’lumotlarning tarqalishini oldini olish uchun ham, shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilari haqorat, tanqid, „nomaqbul sharhlar“ va asossiz mish-mishlarga duch kelishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda muloqot qilishga qaramlik tufayli psixosomatik kasalliklar paydo bo‘lishi holatlari kuzatilgan —

Belgradda foydalanuvchi Snejana Pavlovich (Snezhana Pavlović) „Facebook“ ijtimoiy tarmog‘idagi qaydi uning onlayn-do‘stlari orasida qiziqish uyg‘otmaganidan keyin psixiatriya klinikasiga yotqizilgan. Klinika shifokorlari ushbu holatni „Snejana sindromi“ debatashdi va bemorning xatti-harakatlarini zamonaviy dunyoda shaxsning ijtimoiy ehtiyojlarini qoniqtirilmasligidan kelib chiqqan oddiy stress deb izohladilar.

Ijtimoiy tarmoqning foydali jihatlari ham ko‘p. Ijtimoiy tarmoqlarda video, audio, surat, biror-bir shaxs yoki maslakdoshlarni topish juda oson. Bunday saytlarda foydalanuvchilar ro‘yxatdan o‘tish chog‘i ko‘pincha ismi sharifi, tug‘ilgan vaqt, yashash manzili, o‘qigan, ishlagan joylari va ayni damdagagi faoliyati haqida ma’lumotlar kiritadi. Bu ma’lumotlar aloqalari uzilgan sinfdoshlar, kursdoshlar va tanish-bilishlar bir-birlarini topishlariga yordam beradi. Ijtimoiy tarmoqlarning eng maqtovli, ahamiyatli jihatlaridan biri — ilm olish, kasb-hunar o‘rganishdagi beqiyos yordamidir. Kundalik turmushda duch kelinadigan turli yumushlarni bajarishni ham internet, xususan

ijtimoiy tarmoqlar yordamida oson o‘zlashtirish mumkin. Oddiy misol, ayollar bichish-tikish yoki pazandalik sirlarini YouTube tarmog‘idagi kanallardan bemalol o‘zlashtira oladi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda og‘ir hayotiy vaziyatga tushib qolganlar, yetim-yesirlar, nogironlar, bir so‘z bilan aytganda moddiy-ma’naviy himoyaga muhtoj qatlamga yordamlar uyushtirish mumkin. Bu ayniqsa so‘nggi yillarda tobora keng quloch yoyyapti. Mana shunday ko‘maklar ko‘plab kishilarning dardiga malham bo‘layotgani haqida ommaviy axborot vositalari tez-tez xabar berib turibdi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish kerakki, bugungi zamon shiddati hayotimizni internet yoki ijtimoiy tarmoqlarsiz aslo tasavvur etib bo‘lmasligini namoyon etayotir. Aksariyat odamlarning faoliyati internet, ijtimoiy tarmoqlar va telegram kanallari orqali dunyoda sodir bo‘layotgan kundalik yangiliklardan xabardor bo‘lish, ularni bir-biriga uzatish bilan bog‘liq. Xulosa qilib aytganda, davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ta‘kidlaganidek, «... biz farzandlarimizning ongi, dunyoqarashi asrlar davomida sinovdan o’tgan, yuksak ma’naviyat xazinasi bo‘lgan jahon va milliy adabiyotimiz asosida emas, balki qandaydir shubhali, zararli axborotlar asosida shakllanishiga beparvo qarab turolmaymiz». Binobarin, bugungi davr bizdan dunyo miqyosida bo‘hton va uydirmalarni tarqatish orqali yoshlarimizni aldab, o‘z qarmog‘iga ilintirishga intilayotgan ijtimoiy tarmoqlardagi turli salbiy holatlarga hech qanday imkon bermasligimizni talab etmoqda. Zero, milliy ma’naviyatimizni asrash orqali yoshlarimizni ona Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalab, o‘z xalqiga, yurtiga bo‘lgan muhabbatini oshirish asosiy vazifamizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev. Toshkent shahri, 2021- yil 16-mart.
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/ijtimoiy-tarmoqlarning-yoshlar-manaviyatiga-tasiri>
3. Hamidulloo‘g‘li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
4. Tilavoldiyev, S., Madaliyev, R., & Komiljon o‘g‘li, Y. Q. (2022). MARKAZIY OSIYODAGI HARBIY-SIYOSIY VAZIYATNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI. IJODKOR O‘QITUVCHI, 2(18), 13-17.
5. <https://uz.maywoodcuesd.org/what-is-a-social-network-13656>

Tuliyev Xasan

2002-yil 21-mayda Qoraqalpog'iston Respublikasi Beruniy tumanida tug'ilgan. Hozirda O'zbekiston san'at va ma'daniyat instituti Nukus filiali 3-bosqich talabasi.

JAMIYATIMIZDAGI ILG'OR AYOLLAR!

Har bir inson tug'ulib, kamolotga yetar ekan, uning orqasida duo qilib turguvchi onasi, maktabdagi ustozlari unga manan ko'makdoshdirlar. Bizning bugungi kunda shiddat bilan rivojlanayotgan jamiyatimizda kerakli kadrlar, o'qituvchilar, olim-u shoirlar qayerdan keladi yoki qanday paydo bo'ladi dersiz? Albatta bunday insonlarni har jabbada ilg'or bo'lган onalar, jonkuyar ustozlar yetishtirib beradilar. Men shunday ayollardan birini bilaman...

Shirin Sultanova Qoraqalpog'iston Respublikasi Beruniy tumanidagi 54-umumiyo o'rta ta'lim mакtabida ma'naviy -ma'rifiy ishlар bo'yicha direktor o'rinnbosari lavozimida faoliyat yuritadi. Shirin Sultanova 1967- yil 8- martda Qoraqalpogiston Respublikasi Beruniy tumanida tug'ilgan. 57- maktabda tahsil olgan. 1986- yildan hozirgi vaqtgacha 60 dan ortiq maqolalari 30 ta sherlari Xalqaro va respublika gazeta va jurnallarida chop etilgan. 2010-yil 3-iyul oyida O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'lim vazirligining Respublika Yoshlarining "BIOEKOSAN" o'quv-uslubiy majmuasi tomonidan o'tkazilgan Respublika yoshlarining "TABIAT: kecha, bugun, ertaga" anjumani ko'rik-tanlovida o'quvchisi Xidiboyev Nursulton faxrli 1-o'rinni egallagani uchun va Sultanova Shirinning shu mavzudagi maqolasi uchun faxrli Diplom bilan taqdirlangan. 2015-yil 24-oktabr kuni Qoraqalpog'iston Respublikasi xalq bilimlantiruv taravinda "Yilning eng yaxshi ma'naviyatchisi" tanloving 2-bosqichida faxrli ishtiropi uchun diplom bilan taqdirlangan. 2015-yil 54-maktab 9-sinf o'quvchisi Xudayarova Maftuna O'zbekiston Respublikasi bosqichida qatnashib 3 o'rinni egalladi va diplom bilan taqdirlandi. 2020-yil 20-oktabr kuni O'zbekistonda "Davlat tili to'g'risida"gi" qonunning 31 yilligi va 21-oktabr O'zbek tili bayrami kuni munosabati bilan "Qadring baland bo'lsin, ona tilim!! Respublika tanlovida "Ona tilim" she'ri bilan tumanda 1-o'rinni egallagani uchun Beruniy tuman hokimi A.Saparboyev tomonidan faxriy yorliq bilan taqdirlangan.

2021-yil 25-oktabr kuni 25-oktabr ichki ishlар xodimlari kuni munosabati bilan "Yangi O'zbekiston yoshlari birlashaylik" shiori ostida o'tkazilgan tanlovda o'quvchisi Maxmudjanova Mashxura rasmlar tanlovida faxrli 1-o'rinni egallagani uchun tashakkurnoma bilan taqdirlangan. 2022-yil 14-yanvar kuni O'zbekiston Respublikasi ustozlar kanalida "Yurtim posboni – tinchlik timsoli" onlayn tanlovida "Vatanim" she'ri uchun "**Eng yaxshi ijodiy ish**" yo'nalişida diplom bilan taqdirlangan. 2020-yil aprel oyida O'zbekiston

Respublikasi doirasida o'tkazilgan tanlovda "Komil inson tarbiyasida ustozlarning o'rni" mavzusidagi ilmiy maqolasi uchun Oliy darajali diplom bilan taqdirlangan.

2020-yil mart oyida O'zbekiston Respublikasi Ziyolilar minbari kanalida o'tkazilgan tanlovda "Barkamol avlodni tarbiyalashda fan to'garaklarining ro'li" mavzusidagi ilmiy maqolasi uchun 1-darajali diplom bilan taqdirlangan. 2020-yil iyun oyida "O'zbekistonda ilmiy-amaliy tadqiqotlar" mavzusidagi Respublika 17-ko'p tarmoqli ilmiy konferensiyasida "Chingizzonning oq buluti qissasida salbiy va ijobjiy obrazlar talqini" mavzusidagi ilmiy maqolasi uchun sertifikat bilan taqdirlandi. 2022-yil noyabr oyida "МЕЖДУНАРОДНЫЙ СОВРЕМЕННИЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ" НАУЧНЫЙ ИМПУЛЬС rossiya jurnalida "Yangilanayotgan O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy ishlarning takomillashuvi" mavzusida ilmiy maqolasi chop qilindi. 2022-2023 yillarda Qoraqalpogiston Respublikasida 54-maktab 11-sinf o'quvchisi Maxmudjanova Mashhura "Biz zo'ravonlikka qarshimiz" tanlovida qatnashib 2-3-o'rnlarni egalladi va diplom bilan taqdirlangan.

Nafaqat bu ustozning o'quvchilari respublikada o'rinni olishgan, balki farzandlari ham faxrli o'rnlarni egallagan. Sultanova Shirin Yuldashevna o'z farzandlarini ham bilimli, ilmlli, ziyoli, zukko qilib tarbiyalashda, ular kelajagiga ham befarq emas. Chunki o'g'illari Xasan va Xusan Tuliyevlar 2016-yil O'zbekiston Respublikasi Sport telekanalining "Rekord-uz" ko'rsatuvida akrobatik noyob qobiliyat egasi mashqlari bilan qatnashib 1-o'rinni egallahgan va estalik statuyetka bilan taqdirlanishgan.

Qoraqalpogiston Respublikasida eng kichik "Dorbozchilar" dan Xusan simdorda o'ynaydi, Xasan akrobatik, janglyor, bessuyakbozlik, fantamima mashqlari bilan shug'ullanadi. Hozirda ular Qoraqalpogiston Respublikasi Madaniyat institutida 3-bosqichda o'qishmoqda. Beruniy tumanida madaniyat bo'limida faoliyat ko'rsatadi.

Sultanova Shirin Yuldashevna ning 3 chi farzandi Tuliyeva Sarvinoz ijodkor qizlardan. She'r, maqolalar yozadi. 2019-yil 7-mart kuni Tuliyeva Sarvinoz O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan Zulfiya nomidagi Davlat mukofotini shaxsan o'z qo'llaridan qabul qilib olgan. 2019-2023-yillarda Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetida o'qigan. Hozirda Toshkent shahri Shayxontohur tumani kasb-hunar maktabida ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

lavozimida faoliyat yuritadi. Har bir ona farzandlarini yaxshi ko'radi. Ularning yutuqlarini ko'rganida faxrlanadi, yana ham sevinadi.

Shirin Sultanovaning eng muhim yutuqlaridan biri bu 2010-yil 1-oktabrda Qoraqalpog'iston Respublikasi "**Xalq ta'limi a'lchisi**" ko'krak nishoni bilan taqdirlandi.

Shirin Sultanova mana 38 yildirki yoshlarga talim-tarbiya berib kelmoqda. U o'z umri davomidagi ezgulik ishlaridan faxrlanadi, chunki orqaga nazar tashlasa barchasi el-yurt, jamiyat taraqqiyoti uchun undalgan maqsadli yo'lidir.

Jamiyat oldidagi o'z burchini sidqidildan bajarganligi, doimo sodiq bo'lganligi, yoshlarni ezgu yo'lda komil, yetuk shaxs qilib tarbiyalashda, barkamol insonlarga xizmat qilganligi jamiyatimizdagи ayollarga o'rnakdir. Shunday jonkuyar ustozlar, ayollar bor ekan jamiyatimiz yuksaladi, yetuk kadrlar ko'plab yetishib chiqadi. Vatanimiz kelajagiga befarq bo'lmaydigan, yurtimiz bayrog'ini yanada yuksaklarga ko'taradigan farzandlarni tarbiyalashda ustozimizga kuchli sabr va matonat tilaymiz.

Saida Norboyeva

*O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi akademik litseyi
ona tili va adabiyoti fani Katta o'qituvchisi.*

Qo'lqanot

“Siz hayotda nimani o'ylasangiz, shunga aylanib borasiz .Siz qachon orzu qila olsangizgina harakatga tushasiz. Orzuga harakat qo'shilganda esa maqsad paydo bo'ladi”.

Biz hech qachon tasavvur qilishdan ,orzu qilishdan to'xtamasligimiz kerak.Biz eshitayotgan va ko'rayotgan barcha voqealar kitoblarda yozilgan. Inson yaralibdiki, o'z tarjimayı holiga,o'z menligiga ega. Kishilarining boshqalardan ajralib turadigan farqi ham ana shundadir . Bir o'ylab ko'ring, dunyodan millionlab odamlar o'tdi,ammo hech biri takrorlanmas. Odam – uning yaratilishi bir mo'jiza. Siz “mo'jizalar” ichida yashar ekansiz,o'zingizni baxtli his qilib yashashingiz uchun sabablar juda ko'p.

“Baxtli kishining eng katta yutug'i o'zini doim baxtliman deb hisoblashidir”. Aslida biz orzu qilgan , hammamiz intilayotgan narsa shu emasmi?Hech qachon vujudingizni tarbiya qilishdan to'xtamang.Chunki vujud yuragingiz buyurgan narsalarnigina bajaradi.Siz doimo eng yaxshi niyatlariningiz amalga oshishiga va orzularingiz ro'yobga chiqishiga ishonib yashang. “Yaxshi niyatlarimiz bizni maqsadlarimizga yetishishimizga eng yaxshi ko'makdosh”. Bular mashhurlar hayotidagina bo'ladi deb o'ylaysizmi, adashasiz.Siz bilan ular bitta yo'lda.Ya'ni “hayot” deb atalmish katta bir ummonda.

O'zingizni doimo ruhlantiring!Bunda sizga kitoblar yordamga keladi.Kitoblar bizga eng yaqin va eng to'g'ri yo'lni ko'rsata oladi...

Ishoning asarlar shunday deydi: “ Hamma narsaning yaxshi va yomonligi bizning qarashimizga bog'liqdir ”. Chindan ham shunday.

Negaki,“To'g'ri odamgina , hammani to'g'ri deb o'ylaydi,egri esa boshqalarni o'ziday ko'radi”. Kitoblar aldamaydi,ular qaysi yo'lidan borsam ekan,deb o'ylagan vaqtingizda ,eng to'g'ri yo'lni ko'rsata oladi.Shunda siz kitobdan o'zingizni axtaring ,meningizni axtaring,qalbingizga eng yaqinini tanlang.

”Bizning hayotda eng katta boyligimiz bu qalbimiz pokligidir“. Qalbimiz pokligini doimo asrab - avaylaylik!!!

Kitoblar aldamaydi: Ular shunday deydi. Sen biror maqsadga erishmoqchimisan,unga butun vujudingni berishing, barcha imkoniyatingni sarflashing lozim. Xuddi bu oxirgi

imkoniyatdek,senga berilgan eng katta imkoniyatdek tasavvur qilishing kerak.

“Maqsadga erishishga ishonch qanchalik kuchli bo’lsa, manzil shuncha yaqin bo’ladi”. Kitoblar bizga ana shu haqiqatlarni o’rgatuvchi ustozdir. Biz kitoblarda o’qigan asar qahramonlari biz uchun o’rnak bo’loladigan chin ma’nodagi asl qahramonlardir. Ular bizga juda ko’p hayotiy tajribalarni qoldirgan. Ayniqsa,biz sevib o’qiydigan badiiy adabiyotlar: Ularda ta’sir etish qobiliyati yuqori, u bizni kuchli qiluvchi, u kemtik joyimizni to’ldiruvchi ,u bizga qanot bo’la oluvchi, qiyngan vaqtimizda qo’limizdan tutguvchidir.

Kitoblarda shunday deyiladi. “E’tiboringizni faqat va faqat yaxshilikka qarating” .Ishoning buning natijasi shu bo’ladiki, yaxshiliklar to’la hayotda yashaysiz.Siz doim boshqalar xohishiga emas, o’zingizning qalbingizga qulq soling. O’z fikringizga ega bo’lsangizgina ,o’zligingizni namoyon qilgan bo’lasiz.

Kitoblar ulkan tajribalardir :Ularda hayotiy dalillar, qiziq hangomalar, dunyoning paydo bo’lishi ,diniy va dunyoviy haqiqatlar yashiringan .Eng muhimi ,unda siz juda katta boylikka ega bo’lasiz. Albatta, ma’naviy boylikka.Bu boylikni sizdan hech kim tortib ololmaydi. Ma’naviy boyligimiz esa barcha imkoniyatlardan foydalanish kalitidir.

Ma’naviyatimiz, ruhiyatimiz,e’tiqodimizning rivoji va mustahkamligi bizning fikrlarimizga va harakatlarimizga bog’liqdir.

Demak,biz insonlar ruhiyatimizni boyitishimiz ,uni doimo oziqlantirishimiz kerak ekanda!!! Albatta...

Asarlar shunday deyishga urinadi:"Ey odamzod,sen boshqa mavjudotlar ichida "yagona mo’jiza" sifatida yaratilgansan. Faqat,faqat sengagina berilganku, iymon,ong, tafakkur,fikrlash, ravon nutq so’zlash,sehrli qo’llari bilan san’at asarlarini yarata olish, borliqni anglash,butun dunyoni bir vaqtning o‘zida tomosha qila olish, histuyg‘ularini sezish ". Axir ,bularning o’zi katta mo’jiza emasmi?!

Shukrona qil! Tafakkur qil, ey inson!O’qi ,izlan,ruhiy bardavomlik uchun,ikki dunyo saodatiga erishish uchun,"Hazrati Inson " degan nomga loyiq bo’lish uchun ham harakatdan to’xtama!

Hech bir voqeа tasodif emas, bu Olloh tomonidan bizga berilgan taqdir. Taqdiringizdagи har bir kun bir imkoniyat, berilgan vaqt imkoniyat.Bu imkoniyatlardan to’g’ri foydalaning . Hech qachon qo’limdan kelmaydi demang. Bu mening qo’limda,shuncha imkoniyatim bor axir deng.Oolloh meni omadli va mo’jizalar ichida yaratib qo’yan-ku deng.

Tuliyeva Sarvinoz.....

Siz oldingizdagи maqsadingiz sari shunday parvoz qilingki,bu parvozingizda kitobdek aziz ne'mat sizga “**qo'lqanot**“ bo'lsin.

Esanova Durdona

2003-yil 27-dekabrda Qashqadaryo viloyati Dehqonobod tumanida tug‘ilgan. 2022-yilda Shahrisabz davlat pedagogika institutiga Davlat granti asosida talabalikka tavsiya etilgan. Hozirda shu institutning O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi 2-bosqich talabasi. 2023-yilning 10-1 -may oralig‘ida bo‘lib o‘tgan “YOUNG BUSINESSMEN AND ECONOMISTS FORUM” forumining rasmiy delegati bo‘lgan. Sportning voleybol turi bo‘yicha bir nechta medallar sohibasi.

TOG‘AYTEMIR SHEVALARI TASNIFI

Annotatsiya: Mazkur maqolada ona tilimiz, uning naqadar go‘zal va jozibali ekanligi, tilimizning boyishi uchun tayanch vazifasini bajaruvchi shevaga oid so‘zlar haqida ma’lumot beriladi. Bunday so‘zlar tahlili yuzasidan esa Qashqadaryo viloyati, Dehqonobod tumanidagi aholi nutqidan olingan so‘zlarga murojaat qilinadi.

Kalit so‘zlar: sheva, dialekt, Dehqonobod, Qashqadaryo, so‘zlar, nutq, qipchoq, lahja, talaffuz, ajralmoq, aholi.

Maqolamizda Qashqadaryo viloyati Dehqonobod tumanida joylashgan Tog‘aytemir qishlog‘ida yashovchi aholining shevasi qisman yoritilgan. Tog‘aytemir aholisining shevasiga o‘tishdan oldin, sheva, dialekt va lahja tushunchalari haqida ma’lumot berib o‘tsak.

O‘zbek tili ko‘p dialektli. Bu uning murakkab tarixiy taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tganligi, bugungi o‘zbek millati o‘tmishda xilma-xil etnik tarkibga ega bo‘lganligi bilan belgilanadi. O‘zbek milliy tilini tashkil etuvchi turli tuman shevalarni uch lahjaga birlashtirish mumkin. Bular:

- 1) qarluq chigil-uyg‘ur lahjasи;
- 2) qipchoq lahjasи;
- 3) o‘g‘uz lahjasи.

Lahjalar o‘zaro farqli xususiyatga ega. Bu farqlar aytilganidek, lahjalarning har biri dastlab har xil qabila yoki qabila birlashmalarining tili bo‘lganligi bilan bog‘liq. Bu tarixiy jarayonni har tomonlama to‘g‘ri anglagan E.Polivanov o‘zbek tilining ko‘p dialektli til ekanligini nazarda tutib: “O‘zbek milliy tili (o‘zbek lahjalarining bir butunligi, yaxlitligi sifatida) yagona tizimning, aslida hech qachon amalda bo‘lmagan o‘zbek bobo tilining dialektologik parchalanish yo‘li bilan emas, balki farqlanuvchi til tizimlarining birlashushi yo‘li bilan paydo bo‘lgan”, - degan edi. O‘zbek xalqining shakllanish tarixi bilan yuzaki tanishishdan ham shunday xulosaga kelish mumkin.

O‘zbek milliy tiling lahjalari orasida odatda qarluq-chigil-uyg‘ur lahjasи hozirgi o‘zbek milliy adabiy tilining me’yorlarini belgilashda

muhim ahamiyat kasb etgan deb, odatda alohida ajratiladi. Buning boisi shundaki o‘zbek xalqining shakllanishida qarluq etnik tarkibi Qoraxoniylar davridan boshlab alohida mavqega ega edi.[Hozirgi o‘zbek adabiy tili. R.Sayfullayeva, B.Mengliyev, G.Boqiyeva, M.Qurbanova, Z.Yunusova, M.Abuzalova. Toshkent-2009, 16-17-betlar.]

Sheva, dialekt va lahja tushunchalari. O‘zbek tili boshqa turkiy tillardan ko‘p shevaliligi bilan farqlanadi. O‘tgan tarixiy davr ichida o‘zbek shevalari to‘xtovsiz taraqqiy etdi. Uning taraqqiyot tarixi va hozirgi davrini tushinish va izohlashda sheva, dialekt, lahja degan termin qo‘llanadiki, ularning lug‘aviy va terminologik ma’nolarini bilih, albatta, zarur.

Dialekt so‘zi yunoncha bo‘lib, sheva degan ma’noni anglatib (aslida qabila tili demakdir), aksariyat til xususiyatlari o‘xshash bo‘lgan shevalarni birlashtiradi.[[Ashirboyev Samixon. O‘zbek dialektologiyasi. “Navro‘z” nashriyoti, Toshkent-2016, 4-5-betlar.]

Dialekt – umumxalaq tilining ma’lum etnik guruhgaga mansub ko‘rinishi.[. H.Jamolxonov. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. “Talqin”, Toshkent-2015, 4-bet.]

Sheva – forscha ravish, tarz, yo‘sinq degan ma’nolarni bildirib, fanda o‘ziga xos leksik, fonetik va grammatik xususiyatlari bilan farqlanib turadigan milliy (xalq) tilining kichik territoriyaga oid qismini anglatadi.

Lahja – arabcha so‘z bo‘lib u ham ravish, tarz, yo‘sinq, sheva ma’nolarini bildiradi. Dialektologik termin sifatida qadimdan o‘zbek tilining taraqqiyotiga xos bo‘lgan sheva va dialektlarning eng yirik to‘dasini anglatadi. [Ashirboyev Samixon. O‘zbek dialektologiyasi. “Navro‘z” nashriyoti, Toshkent-2016, 4-5-betlar.]

Tog‘aytemir qishlog‘idagi ayrim so‘zlarning adabiy tildagi shakli:
Dada- ota, dada;

Ona-yena, ana, aya;

Buva-bobo (dadasining akasi, ya’ni amakisiga nisbatan ham ishlatiladi);

Buvi-momo (amakisining ayoliga nisbatan ham qo‘llaniladi);

Aka- ukalarning farzandlari bir- biriga amaki deb murojaat qilishadi(o‘g‘il – qizligidan qat’i nazar);

Pochcha- jezda, jezza, yazna;

Kelinoyi- yanga, checha;

Ayollar turmush o‘rtog‘iga nisbatan- mina kishi, ana kishi deb atashadi.

Mushuk-pishak;

Sigir- poda, inak, siyir;

Eshak- yeshak;
 Nahotki-davuruppa;
 O‘zi- vo‘zi;
 Bu- bi;
 Mana shu- munovi;
 Shunday qilib-shuytib;
 Bunday qilib- biytib;
 Qanday qilib- qaytib;
 Nega-naga;
 O‘tgan yil- bultur;
 Kecha-tunovin;
 Kuz-tirama
 Pamidor- pamadir;
 Anor-onor;
 Uzum-juzum;
 Bodring-badring;
 Suzma-chakki;
 Saryog‘-sorimoy;
 Sho‘rva-qaynatma sho‘rva, sho‘rpa;
 Kosa-shakasa;
 Lagan- tarelka, lali;
 Choynak-chaynak(choy damlanadigan, choy qaynatiladigani esa
 chaydash);
 Sochiq- sochoq;
 O‘choq-vo‘choq;
 Tandir-tondir;
 O‘tin-tutandiriq
 Isiriq-hazarsimat, hazarsimant;
 Shivoq-shibaq;
 Yantoq-jontoq;
 O‘tov-qora uy, kappa;
 Namat-takyamat, to‘shamchi, kigiz, kiyiz;
 Mol terisidan qilinadigan gilamcha-po‘stak, teriga rang berib
 qilingani esa hosali;
 Yashirmoq-dashirmoq;
 Yopmoq-qushurmoq;
 Bordik-bordiq;
 Topdik-topdiq;
 Yashinmachoq-dashinmovuch(o‘yin);
 Yo‘qol-jo‘g‘ol;
 O‘tir-vo‘tir;
 Xunuk-tavir;

Yolg‘on-vo‘ttirik;
Xudo haqqi- vo‘lla agar;
Hashorat-qumursqa.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. R.Sayfullayeva, B.Mengliyev, G.Boqiyeva, M.Qurbanova, Z.Yunusova, M.Abuzalova. Toshkent-2009, 16-17-betlar.
2. Ashirboyev Samixon. O‘zbek dialektologiyasi. “Navro‘z” nashriyoti, Toshkent-2016, 4-bet.
3. H.Jamolxonov. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. “Talqin”, Toshkent-2015, 4-bet.

*Axmadjonova Munavvara
2008-yil 28-mayda Toshkent shahri, Toshkent tumanida
tug'ilgan. Hozirda
Shayxontohur tumani kasb-hunar maktabi 21-guruh talabasi. Kitob
o'qishga qiziqadi, she'rlar va hikoyalar yozadi.*

Yomg'ir

Yomg'ir yog'di ko'chaga,
Quvondi-gul chechaklar.
Hama qochdi panaga,
Yomg'irdan qo'rqib rosa.

Yomg'ir dedi: “Qo'rwmanglar,
Sizga ziyon tegmaydi.
Men bo'lmasam dunyoda
Gul-chechaklar bo'lmaydi”.

*Pirmatova Nurshat
Shayxontohur tumani kasb-hunar maktabi ingliz tili
o'qituvchisi*

SIFATLI TA'LIMGA YONDASHUV

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda ta'lif sifatini oshirish yo'lidagi muammolar, ularni bartaraf etish hamda istiqbolini belgilash yo'lidagi fikr va mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: fan va texnika, ta'lif, tarbiya, o'quv dasturi, davlat ta'lif standarti, bilim, ko'nikma.

Ma'lumki, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga hissa qo'shadigan malakali mutaxassis kadrlar tayyorlash bevosita ta'lif tizimining rivojiga bog'liq bo'lib, bu borada mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, tadbirkor, tashabbuskor shaxsni voyaga yetkazish bugungi kunda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Bu vazifalar respublikamiz Prezidentining qator farmon va qarorlari [1-5] da o'z aksini topgan. Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida zamonaviy bilim va yangicha yondashuvlarga ehtiyoj mavjud. Shu bois, ta'lif sifatini oshirishda o'quv jarayonini davr talablariga mos holda tashkil etish, davlat ta'lif standarti va o'quv dasturlarini takomillashtirish, yangi avlod o'quv adabiyotlarini yaratish, zamonaviy innovation pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish, mavjud muammolarni bartaraf qilish ertangi istiqboldagi yutuqlarimiz kafolatidir.

Zamonaviy dunyoda ta'lifni rivojlantirish va uni isloh qilish vazifalarini belgilashda uning sifatini ta'minlash masalalari ustuvor o'rinn tutadi. Jamiyatini modernizatsiya qilishning zamonaviy tendensiyalari nuqtai nazaridan o'quvchilarning ta'lif sifatini boshqarish muammostra ta'lif sifatini oshirish muhim bo'lib, yildan-yilga uning dolzarbligi ortib bormoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, ta'lif sifati muammostra murakkab va keng qamrovli masala. Ushbu muammoni ochib berish uchun tadqiqotning asosiy tushunchalari – "ta'lif" va "sifat"ga murojaat qilish kerak. "Ta'lif" tushunchasi juda keng talqin qilinadi. Shuningdek, ta'lif uni tashkil etishning turli – shaxsiy, institutsional, mintaqaviy, davlat darajalarida ham ko'rib chiqiladi. E. Gusinskiy o'z konsepsiyasida ta'lif tushunchasiga quyidagicha ta'rif beradi: "Ta'lif – bu shaxsni madaniyatga o'rgatish, uning tillarida savodxonlik va uning matnlarida yo'naltirilganlikni egallashi jarayonidir". Uning boshqa ta'rifi quyidagicha: "Ta'lif – bu dunyo haqidagi tushunchalar, g'oyalar tizimini yaratish, shakllantirish va rivojlantirish jarayoni va natijasi bo'lib, u maqsadga intilish imkonini beradi".

Hozirgi vaqtda ta’lim jarayonida pedagogik innovatsiyalardan foydalanish jahon taraqqiyotining global tendensiyasi hisoblanadi. Bu o‘z navbatida, mamlakatda modernizatsiya jarayonining tez sur’atlarda rivojlanayotganligi sababli ayni davrda ta’lim sohasiga yangiliklarni tizimli ravishda kiritishga alohida e’tibor qaratishni taqozo etadi. Ammo, bu sohaga o‘qitishning yangi mazmun, shakl, metod va vositalarini joriy etish bo‘yicha pedagogik ilmiytadqiqotlarning joriy etish darajasini hozircha yetarli deb bo‘lmaydi. Darhaqiqat, yangilangan ta’lim tizimini joriy etishda har bir pedagog ta’limga oid yangiliklarni muntazam o‘rganib, ularni o‘z mehnat faoliyatida izchil qo‘llay bilish mahoratiga ega bo‘lishi muhim. Bugun fan va texnika sohasidagi yangiliklarni o‘quv dasturi mazmuniga tez kiritish talab etiladi va bu orqali zamonaviy bilimlarni shakllantirishga zamin hozirlanadi. Bundan tashqari zamonaviy o‘qitish texnologiyalari, ular bilan bog‘liq metodik yondashuvlar bo‘lajak pedagoglarda zaruriy bilim, muhim qonuniyat va ko‘plab fundamental tushunchalarni chuqur va mustahkam shakllantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Ta’limning sifatini oshirishda pedagoglar bilim va kasbiy mahoratining davr talablariga mosligi, o‘qitishda innovation ta’lim texnologiyalaridan oqilona foydalanishi, tashkil etilayotgan darslarning samaradorligi, ta’lim oluvchi yaxshi o‘zlashtirishi uchun har bir mavzuning pedagogik va axborot texnologiyalarni qo‘llagan holda o‘tilishini ta’minlash talab etiladi. O‘qitishda kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta’limni amaliyotga joriy etish, ta’lim oluvchilarda egallagan bilimlarini hayotda qo‘llay olish, kasb tanlash, mustaqil ta’lim olish, o‘quvbilish kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biridir.

A.O.Tatur ta’limni asosiy tizimlar shaklida ifodalanishi mumkin bo‘lgan ijtimoiy lim sifatini baholash tizimi (natijada nimaga erishamiz?) [6] Ma’lumki, o‘quvchilarning bilim olish tezligi individualdir. Ba’zi o‘quvchilar bilimlarni tez, boshqalari sekin o‘zlashtiradilar, lekin ularning yutuqlari bir xil ko‘rsatkichlar (bilim hajmi, ijodiy faollik, mustaqillik) bilan tavsiflanishi mumkin. Ta’limning shaxsga yo‘naltirilgan paradigmasi ta’lim sifatining oshishiga olib keldi. Ushbu yondashuvning mazmuni o‘quvchilarning ma’lum mezonlarga ko‘ra guruhlarga bo‘lingan muammolarni yangi usulda hal qilish qobiliyatidan iborat: – tanlagan vaziyatlarda mustaqil qarorlar qabul qilish bilan bog‘liq muammolar; – zarur ma’lumotlarni qidirish, tanlash, tahlil qilish va baholash qobiliyatiga qarab qaror qabul qilish uchun axborot bazasi bilan bog‘liq muammolar; – normalar va qoidalarning, ba’zan vaziyat xarakteridagi harakatlarini hisobga olgan holda qarorlarni qabul qilish va amalga oshirishning

huquqiy asoslari bilan bog‘liq muammolar; – maqsadlarni amalga oshirish va o‘z faoliyatini o‘zo‘zini tashkil etish yoki boshqa odamlar bilan o‘zaro munosabatlar asosida qabul qilingan qarorni amalga oshirish bilan – faoliyat natijalarini baholash bilan bog‘liq muammolar va birinchi navbatda, baholash mezonlarini aniqlash bo‘yicha shakllangan ko‘nikmalar asosida shaxsning ularni mustaqil ravishda baholash qobiliyati.

Sifatli ta’lim shaxs va jamiyat rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. U odamlarni muvaffaqiyatli va baxtli hayot kechirish uchun zarur bilim, ko‘nikma va qadriyatlar bilan ta’minlaydi. Sifatli ta’lim, shuningdek, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Sifatli ta’limni ta’minlash uchun bir nechta asosiy omillarga e’tibor qaratish zarur. Bularga malakali va g‘ayratli o‘qituvchilar, zamonaviy o‘quv dasturi, resurslar va texnologiyalardan foydalanish, inklyuziv ta’lim muhiti, doimiy baholash va takomillashtirish jarayonlari kiradi. Shuningdek, o‘rganishga bo‘lgan muhabbatni uyg‘otish va umrbod ta’lim olish imkoniyatini yaratish ham muhimdir. Sifatli ta’limga sarmoya kiritish orqali biz odamlarga o‘z salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish, o‘z hamjamiyatiga hissa qo‘sish va dunyoda ijobiy o‘zgarishlarni amalga oshirishga yordam bera olamiz. Keling, har bir inson sifatli ta’lim olish va o‘sish va rivojlanish imkoniyatlariga ega bo‘lgan kelajakni yaratish uchun bиргаликда harakat qilaylik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni 2020-yil 23-sentyabr O‘RQ-637-son
2. Абдуллаева, III. А. (2018). СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ. Редакционная коллегия, 459.
3. Abdullayeva G.A. QUALITY OF EDUCATIONAL WORK IN THE GENERAL SECONDARY EDUCATION SYSTEM AS A PROBLEM // Экономика и социум. 2021. №11-1 (90). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/quality-of-educationalwork-in-the-general-secondary-education-system-as-a-problem> (дата обращения: 10.05.2023).
4. G.M.Anorqulova “Ta’lim texnologiyalari”- Toshkent:“Innovatsiya– Ziyo” 2021-yil 3-bet

Inobat Ro'ziyeva

Buxoro viloyatida tug'ilgan. Buxoro Davlat Universitetining kimyo-biologiya fakultetini tugatgan. She'r va maqolalari respublika gazeta va jurnallarida chop etilgan. Buxoro viloyati Romitan tumanidagi 36-maktabning kimyo-biologiya fani o'qituvchisi.

Tuyg'u

Qo'lida qalamim, yuragim limmo-lim to'la. Yozmoqlik malol. Vujudim qulooqqa aylangan go'yo. O'sha... o'sha menga yoqimsiz ovozni eshitgim kelayapti. Telefonga ham o'tinch, ham nafrat bilan qarab-qarab qo'yaman. Hamon jimlik...

Qo'ng'roq qilmoqqa esa g'urur yo'l qoymaydi. Bu men emasman deya o'zimni oqlagim keladi va yozaman:

Men emas...

Bu yurak bo'ysinmayotir o'zimga
O'zingiz uni bir koyishib qo'ying.
Yana bir-ikki so'z ayting ko'zimga
Nuqlul yoshga to'la, kulishi qiyin.

Har bir urishida yodga solidi,
Nigohlar jovdirab, bir sizni izlar.
Sevgan ham ana shu yurak bo'ladi,
Sog'ingan esa shu yig'loqi ko'zlar.

Unutdim deb suyunib yurgan kunlarim qani? Izlayman, izsiz ketgandek go'yo. Nega yana uni eslayveraman? yolg'iz qoldimmi xayolimni band etadi u. Nega? U sarob ekani menga ayon ku?...

Yana yozaman..

Bir lahzada qoldimmi yolg'iz
Yurak notinch uraveradi.
Sog'inibman, sog'inganim siz
Sizni ko'rgim kelaveradi.

O'rganib ham qolibman bunga
Kelmasang ham bo'laveradi.
Hamma ayb ku asli ko'zimda
Sizni ko'rgim kelaveradi.

Havolanmang o'zingizda yo'q
Ko'zlar shunday qilaveradi.
Meni sizga aytar gapim yo'q
Unutsam ham bo'laveradi!

Hammasiga qo'l siltab ketgim keladi. Lekin, she'rga emas. Usiz qolgan kunim she'rsiz qoladi-da. Unda men qanday yashayman? Usiz va she'rsiz. Buni o'ylasam yuragim yum-yum yig'layveradi. Yoshlari qop-qorqa siyohga aylanadi. Qo'limda esa qalamim...

Yuragim yig'layveradi

Armonlar qalbimni dog'layveradi
Nochor-nochor kunlar o'tadi sekin.
Negadir Yuragim yig'layveradi.
Sizni kutib yashayman, lekin
Siz ham mendek sog'inasizmi?
Bilaman siz hatto eslamaysiz ham
Menchi ketolmayman ko'ngil sovutib.
Go'yoki, men ma'yus yonayotgan sham
Yig'lagan yurakni ovutib.
Meni mendek sog'inasizmi?

Najot izlab tipirchilayman. Gaplarimni aytar kishim yo'q, uni ko'rmay ko'rgan tushim yo'q. Yig'lagim bulutday to'lgim keladi.O'zimning holimga kulgim keladi. Necha bor unutishga qaror qilaman.Qaror qilamanu she'r bahona ahdimni buzaman.Yana xayol u tomon otlanadi.

Yana xayol otlandi senga
Jur'at yana bo'ysundi behol.
Endi oson tutmagin menga
Bu tun endi o'tadi bedor.

Men sevgiga ishonmas edim
Sevganimdan qilar edim or.
Bu kun seni nega esladim?
Bu tun endi o'tadi bedor.

Eh, qancha-qancha tunlarim bedor o'tgan.

Yigitalarda yurak yo'q deyishadi. Essiz shuncha izardorlarim-u, yozgan she'rlarim deyman. Qani endi bu she'rlar atalgan inson buni bilsaydi. Haliyam bilmaydi deyman o'z xayolimdan o'zim cho'chib. Baribir uni ko'rgim keladi. Jimgina ko'zlariga termulib tursam bas.

Tushimda ham o'ngimdagidek
Senga qarab, xayollar sursam.
Yana xuddi ilgarigidek
Ko'zlaringga termulib tursam.

Qosh chimarib o'tib ketmasang
Sog'inganim aytib ulgursam.
Mendan shuni darig' tutmasang

Ko'zlaringa termulib tursam.

Sen chiroyli kularding kulsang
Kulguingni bir bora ko'rsam
Xuddi ilk bor uchrashgan kundek
Ko'zlaringga termulib tursam.

Endi faqat tushlar ko'raman
Seni qo'msab sog'inib yursam.
Bir kun senga aytib beraman
Ko'zlaringga termulib tursam.

2008-yil...Garchi o'zi bexabar bo'lsada qanchadan-qancha go'zal ijod namunalari yaratilishiga sabab bo'gan o'sha insonga o'z minnatdorchiligidini bildiraman.

Jamshid Ulug'murodov

1995-yil 24-mart kuni Qashqadaryo viloyati Ko'kdala tumani Sho'rbozor mahallasida tug'ilgan. Filolog, o'zbek tili va adabiyoti o'qituvchisi. Mutaxassisligi bo'yicha Qarshi davlat universitetida bakalavr bosqichini hamda Lingvistika: tadqiqotchi-tilshunos mutaxassisligi bo'yicha O'zbekiston Milliy universitetida magistratura bosqichini tamomlagan. Hozirgi kunda Zangiota tuman ixtisoslashtirilgan mакtabida Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi bo'lib faoliyat olib bormoqda.

Sizdagi ko'zlar

Ko'z ko'rib, quloqlar eshitmas gaplar,
Ko'ksimda yotibdi alanga bo'lib.
Sizga atab bitilgan behisob xatlar
Javobin kutadi ummondek to'lib.

Yurak torlarining ajib kuylari,
Eritib yuborar, hatto toshni ham.
Bahor gullarining mayin bo'ylari
Yana yoshartirar keksa yoshni ham.

Qalbdan chiqayotgan otashin so'zlar,
Yo'lchi yulduz singari dardli nidodir.
Meni ado etgan sizdagi ko'zlar,
Ushbu baytlar aytar aks-sadodir.

Eng katta baxt

Ey do'stim, tinglagin, yorug dunyoda,
Otang bo'lar sening yaqin habibing.
Yana bir zot bordir doim duoda,
Hasta bo'lganingda malham tabibing.

Ular madad bo'lar har bir ishingda,
Boy bo'lganingda ham yoki sen g'arib.
Topolmassan yetti uxbab tushingda,
Borida e'zozla, qolma axtarib.

Olamdan o'tadi har bir odamzot,
Yaxshilik qil hamisha, har bir oningda.
Ota-onang sening eng katta baxting,
Yaxshi-yomoningda bo'lar yoningda.

Shunday yurtni sevmay bo'lurmu?

Sovuq qahrattonni bir zum unutib,
Xayol og‘ushida yuraman tanho.
Qani bahor kelib yana bu olam,
Yashnasa tog‘-u tosh va hatto sahro.

Yana bodom guli tushib yuzimga,
Ajib xayollarga tomon boshlasa.
Har bir giyohingning mayin hidlari,
Meni yana "ilhom" tomon boshlasa.

Zavqlanib kuylayman, Yurtim, madhingni,
Baralla aytaman O’zbekiston deb.
Ko‘zlarimga surtib kulcha-noningni,
Sho‘x yalla aytaman jannatmakon deb.

Otamday-onamday boshim silaysan,
Mehribon singlimdek mehr bor senda.
Seni sevmay qanday tirik yashayman,
Beg‘ubor ko‘ngildek sehr bor senda.
Qani, ayt-chi, shoir nechun bunchalar,
Yurtni joningdan ham ortiq ko‘rasan?
- Desalar, shu onda javob berardim:
Faqat shu diyorda shodon yuraman.

Axir shunday yurtni sevmay bo‘lurmu?
Purviqor tog‘larin, ko‘rkam bog‘larin.
Usiz o‘tgan kunga ko‘ngil to‘lurmu?
Faqat u yuvadur hasrat dog‘larim.

Men yurtsiz yashashga aqlim yetmaydi,
Undan ayrilgan kun men ham o‘laman.
Mehribon Quyoshsiz giyoh bitmaydi,
Yerga mehrim berib zavqqa to‘laman.

Oppoq paxtalar bu - xalqning ko‘nglidek,
Beg‘ubor, musaffo va mayin g‘oyat.
Istiqlol-istiqbol berdi bizlarga,
Inshoalloh, bu erk mangudir shoyad.

Bobolar-momolar duoda doim,
Yurtga tinchlik so‘rab, aytar shukrona.
Shunday yurtni bergen yolg‘iz, xudoyim,

Tuliyeva Sarvinoz.....

U ham yagonadir, yurt ham yagona.

Shahodat Sultanova

Shayxontohur tuman kasb-hunar maktabining “Tillar” kafedrasi ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Ta’lim mazmunini insonparvarlashtirish, o‘quvchi shaxsida ma’naviy jasoratni shakllantirish

Muhtaram prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning quyidagi “Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sheets kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz” degan fikrlarini o‘zidayoq yoshlarimizga yaratilayotgan imkoniyatlarning juda ham ko‘pligidan dalolat beradi.

Insoniyat yangi - XXI asrga qadam qo‘ydi. Bu asrning ezguliklar asri sifatida kishilik tarixida qolishi ko‘p jihatdan bugungi kunda maktab, akademik litsey va kasb-hunar maktablari bag‘rida ta’lim-tarbiya olayotgan yosh avlodning ma’naviy qiyofasiga bog‘liqdir.

Birinchi Prezidentimiz Islom Abdug‘aniyevich Karimovning “Yuksak ma’naviyat- yengilmas kuch” asarida odamzot uchun hamma zamonlarda ham eng buyuk boylik bo‘lib kelgan ma’naviyatning mohiyati, ma’no-mazmuni, uning inson va jamiyat hayotidagi o‘rni , ahamiyati, bu murakkab va serqirra tushunchaning nazariy , amaliy tomonlari har tomonlama keng qamrovli fikr va xulosalar orqali tahlil etiladi. Ayni paytda istiqlol yillarda yurtimizda milliy ma’naviyatimizni tiklash, uni zamon talablari asosida rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan ulkan ishlar bu borada xalqimiz oldida turgan maqsad va vazifalar haqida atroflicha fikr yuritiladi.

Yurtimizda yoshlarga cheksiz g‘amxo‘rlik va ulkan e’tibor qaratilayotgani kelajak avlod taqdirini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston poytaxtidan tortib to olis qishloqlargacha qad rostlagan bir- biridan ko‘rkam, zamonaviy maktab, akademik litsey va kasb-hunar maktablari ko‘zni quvontiradi. Ularda ta’lim olayotgan yoshlarning ilmga tashnaligi, g‘ayrat-shijoatini ko‘rib, ertamiz ishonchli qo‘llarda ekanligidan mammun bo‘lamiz. Beixtiyor yana qaysi mamlakatda yoshlarga bunchalik katta g‘amxo‘rlik ko‘rsatilayapti degan o‘y dildan o‘tadi va yurakda faxr iftixon tuyg‘ulari jo‘sh uradi.

Biz o‘z oldimizga o‘quvchi shaxsida ma’naviy jasoratni shakllantirish, milliy ma’naviyatni har tomonlama yuksaltirishni maqsad qilib qo‘yar ekanmiz, bugungi kunda ma’naviyatimizni shakllantiradigan va unga ta’sir o‘tkazadigan barcha omil va

me'zchlarni chuqur tahlil qilishimiz, ularni yaxshi anglab yetishimiz zarur.

Har bir xalq yoki millatning ma'naviyatini uning tarixi, urf-odat va an'analari, milliy qadriyatlarisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Ma'naviy me'ros, madaniy boyliklar, ko'xna tarixiy yodgorliklar, xalq og'zaki ijodi ma'naviyatimizning muhim omillaridandir.

Zamonaviy ta'lim nazariyasi shaxsni muntazam samarali rivojlantirish uchun o'quv qo'llanmalari mazmunida ta'lim-tarbiya elementlarini uyg'unlashtirgan holda ifodalashni taqozo qilmoqda.

Axolisi ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk bo'lgan jamiyatgina taraqqiyot sari talpinadi. Bunday jamiyatda shaxsning aqliy-intellektual salohiyati va ma'naviy- axloqiy fazilatlari farovon hayotni ta'minlashda ustuvor bo'ladi. Xuddi mana shunday bilimdon va ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol avlodni tarbiyalab yetishtirishdek ulkan vazifa uzluksiz ta'lim tizimi oldiga qo'yildi.

Darslik va o'quv qo'llanmalarining mazmun mohiyatini xalqimizning asrlar davomida sayqallanib kelgan urf-odatlari, axloqiy qarashlarini ifodalovchi qonun, qoidalar, pand- nasihatlar, hadislar bilan boyitish orqali o'quvchi shaxsida ma'naviy jasoratni shakllantirishda muvaffaqiyatga erishiladi. Zero, shaxsning rivojlanganlik darajasini, birinchi navbatda, uning ma'naviy qiyofasi belgilaydi. Ma'naviy jasoratni shakllantirish maqsadi esa vatanparvarlik, fidoiylik, fidoiy shaxsni shakllantirish g'oyasi bilan chambarchas bog'liq.

Ma'naviyatning yuksalishi bilan o'zaro bog'liq bo'lgan yana bir me'zon bu muqaddas dinimizdir.

Asrlar davomida orziqib kutilgan mustaqillikning ilk kunlaridanoq xalqimizning tinch-osoyishta hayotiga chang solish maqsadida uyushtirilgan salbiy tashqi ta'sirlar xalqimizni o'z tanlagan yo'lidan qaytara olmadи.

Bunday nojo'ya harakatlar, avvalo, muqaddas dinimizning sha'niga dog' bo'lishini, oxir-oqibatda esa, ma'naviy hayotimizga salbiy ta'sir ko'rsatishini barchamiz chuqur anglab olishimiz va bundan xulosa chiqarib kelajak avlodni turli salbiy tashqi ta'sirlardan asrash maqsadida, har tomonlama ma'naviy boy va barkamol shaxslarni tarbiyalash har birimizning oldimizda turgan vazifa ekanligini unutmasligimiz kerak.

Xalqimiz azaldan islom dini va milliy madaniyatiga beqiyos hissa qo'shib kelgan, butun dunyoga ma'lum va mashhur bo'lgan buyuk alloma va aziz-avliyolarimiz orasida Abdulkholiq G'ijduvoniy va Bahouddin Naqshbandning muborak siyomosi alohida ajralib turadi. Ota-bobolarimiz ulug' avliyo Bahouddin Naqshbandga chin dildan

ixlos qo‘yib, uni “Bahouddin Balogardan” deb ta’riflab kelishida teran ma’no bor. Uning “Diling Ollohma, qo‘ling mehnatda bo‘lsin” degan hayotbaxsh hikmati dinimizning olivjanob ma’no-mohiyatini yorqin ifodalab, aynan shu bugungi davrga aytigandek jaranglaydi.

Buyuk alloma Ahmad Farg‘oniyning ilmiy-ijodiy kashfiyotlari, milliy ma’naviyatimiz mezoni, insoniyat tarixidagi ilk uyg‘onish davrining eng zabardast va kuchli namoyandasini, u o‘z zamonasining fundamental fan asoschilaridan biri sifatida bashariyat ongi, dunyoqarashi va milliy ma’naviyatining rivojlanishiga beqiyos ta’sir ko‘rsatgan.

Movarounnahr diyorining donishmand hukmdori sifatida Mirzo Ulug‘bek qariyb qirq yil mobaynida xalqning azaliy orzusi-tinchlik, totuvlik, ilm-fan va madaniyatni taraqqiy etish yo‘lida ulkan shijoat va matonat ko‘rsatdi. Bu benazir alloma o‘zida minglab yulduzlarning harakatini jamlagan mukammal astronomik jadvalni yaratdi.

Yer yuzidagi barcha o‘lmas obidalar, insoniyat hayotini tubdan o‘zgartirib yuborgan jamiki ulug‘ kashfiyotlar va ixtiolar, mumtoz san’at va adabiyot durdonalari, mardlik va qahramonlik namunalari odamzotning aql-tafakkuri, salohiyati va ma’naviy jasorat mahsulidir.

Olamda eng buyuk jasorat bu ma’naviy jasoratdir. Jahan tarixiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, qalbida, yuragida ana shunday jasorat hissi nihoyatda kuchli bo‘lgan insonlar har qanday murakkab vaziyatda hamadolat va haqiqat yo‘lida o‘zini ayamay, el-yurt uchun, Vatan uchun qanday ibratli ishlarni amalga oshirganini ko‘rish mumkin. Aynan ana shunday insonlarning ma’naviy fazilatlari tufayli ezgu his-tuyg‘ular, muqaddas va ulug‘ tushunchalar dunyoda hanuz barqaror bo‘lib kelmoqda. Bunday benazir zotlarning barcha xalqlar va millatlar orasida ko‘plab topilishi-ma’naviy jasorat tuyg‘usi butun bashariyatga xos xususiyat ekanidan dalolat beradi.

Xususan, Xorazm Ma’mun akademiyasi faoliyatini oladigan bo‘lsak, bu mo‘tabar ilmiy maskanda Sharq va G‘arb o‘lkalaridan kelgan, turli millat va denga mansub bo‘lgan olimlar faoliyat ko‘rsatgan bo‘lsa-da, uning negizini Abu Nasr ibn Iroq, Abu Rayhon Beruniy va Ibn Sino, Mahmud Xo‘jandiy va Ahmad ibn Muhammad Xorazmiy kabi mana shu bizning mintaqamizda tug‘ilib, kamol topgan yetuk allomalar tashkil etgani barchamizga g‘urur va iftixor bag‘ishlaydi.

Ulkan ma’naviy jasorat sohiblari bo‘lgan bunday alloma zotlar dunyoning qayerida yashamasin, yezgulik va ma’rifat yo‘lida doimo insonlarga ibrat bo‘lib kelgan.

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarda jahondagi boshqa xalqlarning qadriyatlari, urf- odatlari kuchli hurmat va qiziqishni shakllantirish maqsadi ustuvorlik qilishi kerak.

O'quvchi shaxsini shakllantirishda ta'lim-tarbiya muhim o'rinni tutadi. Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, o'z milliy ma'naviyatini yaxshi bilmaydigan yoshlari xalqimizning kiyinish madaniyati, urf-odatlari, qadriyatlari, tarixi, turmush tarziga bepisandlik bilan mensimasdan qarash, turli salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkin ekan.

Shuning uchun ham oila, maktab va mahalla hamkorligini yo'lga qo'yish, ta'limi jarayonida o'quvchilar ongiga mustaqillikdan keyingi davrlar haqida alohida to'xtalib, ayniqsa yosh avlodlarimizga yaratilayotgan shart-sharoitlar haqidagi ma'lumotlarni singdirib borish lozim.

Shuni alohida hisobga olish kerakki, ta'lim-tarbiya jarayonida barcha o'quvchilarni bir xilda ma'naviy axloqiy jihatdan barobar shakllantirib bo'lmaydi. Ta'limning muayyan bosqichlarida psixologik testlar yordamida, daliliy tahlil metodidan foydalanib o'quvchilarning dunyoqarashi, ruhiyatini, xulq- atvoridagi o'ziga xos jihatlarni, muntazam aniqlab shakllantirib borish lozim.

Bir so'z bilan aytganda, o'quvchi shaxsi ma'naviyatini shakllantirishda ta'lim mazmuni, o'qitish metodlari hamda o'qituvchi faoliyatining uyg'unligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.Mirziyoyev., Erkin va demokratik O'zbekiston davlatini birlashtirishda ta'lim mazmuni, o'qitish metodlari hamda o'qituvchi faoliyatining uyg'unligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.
2. Sh.Mirziyoyev., Miliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild. T:O'zbekiston, 2019 y.
3. I.Karimov., Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.T: Ma'naviyat,2008 y.
4. B.Karimov., So'z xiyoboni.T: Fan., 2020 y.

Xolyigitova Iroda
Shayxontohur tumani kasb-hunar maktabi ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi
ONA TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING NUTQINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya: ushbu maqolada o'quvchilarning nutqini rivojlanirishning yo'llari, shakllari, vositalari va metodlari haqida fikrlar keltiriladi. Hamda misollar orqali yanada kengroq tushuncha beriladi.

Kalit so'zlar: nutq, madaniyat, odob, rivojlanirish, so'z, fikr, kitob, o'quvchi, pedagog.

Har bir mamlakatning taraqqiyoti, istiqboli, farovonligi, ma'naviy yuksalishi, jahoning eng rivojlangan davlatlar qatoridan o'rinn olishi - bilimli, yuqori intellektual salohiyatlari, qalbiga va ongiga ezgu fazilatlami mujassamlagan yoshlarga bog'liq hisoblanib, har jihatdan yetuk va barkamol, Vatan taqdiri uchun sidqi dildan xizmat qiladigan, fidoyi, iymonli avlodni voyaga yetkazish, o'qitishni sifatli va mazmun jihatdan yuqori pog'onalarga olib chiqish awalo o'qituvchi va tarbiyachi murabbiylar zimmasiga sharafla va ayni paytda mas'uliyatli vazifani yuklaydi.

Hozirgi paytda yuz berayotgan globallashuv jarayoni va jamiyatni isloh etish sharoitida yangicha fikrlovchi shaxslarni tarbiyalash ta'limga tizimida ham jiddiy o'zgarishlar kiritishni talab etadi. Dunyo davlatlari orasida O'zbekiston Respublikasida birinchilardan bo'lib umumbashariy tavsifga ega mazkur muammoni hal etishga doir konseptual-nazariy asoslar yaratildi va tizimli ravishda amaliyotga tatbiq etib borilmoqda. Mazkur ezgu maqsadni hayotda o'z isbotini topishda O'zbekiston Respublikasining "Talim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Maktabgacha ta'limga sog'lom, har tomonlama yetuk bolalarni tarbiyalash uchun zarur tashkiliy, uslubiy, psixologik, pedagogik shart-sharoit yaratadi, bolalarni mакtabda muntazam ravishda ta'limga olishga tayyorlash ota-onalarga yordam beradi. So'ngi yillarda maktabgacha ta'limga tizimini takomillashtirish, ta'limga tarbiya mazmuni, shakli vosita va metodlarini yangilashga alohida e'tibor berilmoqda. O'zbekiston Respublikasi "Ta'limga to'g'risida"gi qonuning 11-moddasida: "Maktabgacha ta'limga bola shaxsini sog'lom va yetuk, mакtabda o'qishga tayyorlangan tarzda shakllantirish maqsadini ko'zlaydi. Bu ta'limga olti-yetti yoshgacha oilada, maktabgacha ta'limga muassasalarida va mulk shaklidan qat'iy nazar, boshqa ta'limga muassasalarida olib boriladi" [3], - deyilgan.

Nutqiy rivojlanish jarayonini A.N.Leontev quyidagicha tavsiflaydi:

“Nutqni rivojlantirish jarayoni bola lug’atining va so’zlarning assotsiatsiya asosida bog’lanishining ortishida ifodalanadigan miqdoriy o’zgarishlar jarayoni emas, balki sifat jihatidan o’zgarish jarayonidir, zero, u fikrlash va ong rivojlanishi bilan ichki bog’langan holda so’zning barcha funksiyalari, tomonlari va aloqalarini qamrab oladigan haqiqiy rivojlanish jarayonidir”.[4]

Bolani har tomonlama rivojlantirish uning insoniyat tajribasi, bilimlari, qobiliyati va madaniyatining saqllovchisi bo‘igan kattalar bilan muloqoti tufayli insoniyatning ko‘p asrlik tajribasini o’zlashtirish asosidagina amalga oshiriladi. Bu tajribani faqat insoniy muloqotning eng muhim vositasi – til orqaligina berish mumkin. Til - hayotimizning ajralmas qismi bo‘lib, biz unga o‘z-o‘zidan bo‘lishi shart be‘lgan narsa sifatida qaraymiz. Tilning o‘zi nima, biz unda qanday so’zlayapmiz, biz qanday qilib so‘zlashni o‘rganishimiz haqida esa unchalik ko‘p o‘ylab ham o’tirmaymiz. Maktabgacha katta yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishning yuqori darajasig i quyidagilar evaziga erishilishi mumkin ekan:

- tilning adabiy me’yorlari va qoidalaridan xabardorlik;
- o‘z fikr-malohazalarini erkin bayon eta olish;
- muloqotga kira bilish, kattalar va tengdoshlar bilan muomala qila olish;
- suhbatdoshni tinglay bilish, so‘rash (savollami to‘g‘ri bera olish), javob berish, e’tiroz bildirish, zarur bo‘lganda esa tushuntirish,

izohlash. Maktabgacha katta yoshdagi bolalar nutqini o‘stirishda nutqdialogik va monologik nutqni rivojlantirishga alohida e’tibor berish zarur bo‘ladi.(quyidagi jadval).

Metodik adabiyotlarda bayon qilinishicha, adabiy til negizida asosan monologik nutq yotadi. Shuning uchun ham nutqni rivojlantirish ta’lim-tarbiya tizimida muhim ahamiyat kasb etadi.

Monologik nutq, muayyan mavzuga oid mantiqiy izchil gaplar shaklida ifodalangan hamda boshqalarga ta'sir ko'rsatish uchun yo'naltirilgan fikrlar (tovushlar)ning uyushgan tizimini namoyon etadi.

Media ta'lismi nima? Media ta'lismi interfaol, bolaga individual ta'sir etadigan usul sifatida ta'lismi jarayoniga jadal sur'atlar bilan kirib kelmoqda. Media ta'lismi bolani mustaqil fikr yuritishga, ijodkorlik faoliyatlarini rivojlanТИRISHGA, axborot olish, uni qayta ishslash, umumlashtirish, xulosa chiqarishga o'rgatadi.

O'quv xonalaridagi matbuot, televidenie, radio, kino, video va internet kabilarning barchasi media ta'lismi nomi bilan ta'lismi jarayonini tashkil etishga yordam bermoqda. Media ta'lismining asosiy mazmuni mediamadaniyat (kino san'ati, badiiy televidenie va badiiy media) tilini, uning tarixini bilish, tushunishdir.

Ma'lumki, har bir so'zni o'ylab, tanlab, ularning har birining ma'nosiga, ma'no qirralariга yaxshi e'tibor berish, o'rini qo'llash haqida juda ko'plab xalq maqollari, hikmatlari mavjud. Bu haqda qadimgi davr faylasufi Aristotelning "Poetika" va o'zbek klassik shoiri Alisher Navoiyning "Mahbub ul-qulub" asarlarida ham qimmatli fikrlar aytilgan. Bugungi kunda, shiddat bilan rivojlanayotgan zamonda bu kabi asarlarni o'quvchilarga o'qitish orqali ularning nutqiy ma'daniyati shakllantirish mumkin. Darslarda turli xil interfaol o'yinlardan, so'z o'yinlaridan foydalanish ham o'quvchilarning so'z boyligi ortishiga xizmat qiladi. Nutqimizning rivojlanishida har birimiz muntazam shug'ullanib borishimiz kerak. Buning uchun albatta ko'proq badiiy kitoblar o'qishimiz kerak. Birinchi navbatda o'zimiz o'rnak va namuna bo'la olishimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. D.R. Babayeva. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. (Darslik). - T.: «Barkamol fayz media», 2018, - 432 b.
2. Karimov I.A. Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. -T.: O'zbekiston, 1997. 4-9-b.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lismi to'g'risida"gi Qonuni // Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. - T.: Sharq, 1998. - 23-b.
4. Леонтьев А.Н. Проблема деятельности в психологии. // Ж. Вопросы философии. — 1972. -№ 9. С.95-108.
5. Mahmudov N., Rafiyev A., Yo'ldoshev I. Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish. - Toshkent: "Cho'lpon", 2012.
6. Jumaxo'ja N.A. Istiqlol va ona tilimiz. - Toshkent: "Sharq", 1998.

*Abduvohidova Farangiz
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti 2-
bosqich talabasi*

**O‘zbek tilining izohli lug‘atidagi “A” harfida uchraydigan
maqollar.**

Annotatsiya: Maqola asosida o‘zbek tilining izohli lug‘ati tarixi haqida ma’lumotga ega bo‘lasiz. O‘zbek tilining izohli lug‘ati (2006-2008-yillar)dagi A harfi bilan boshlanuvchi so‘zlarning tahlili keltirilgan. Maqollar ichida A harfining qo‘llanishi, uning izohi hamda badiiy asarlardagi ifodalanishiga tahliliy yondashilgan.

Kalit so‘zlar: lug‘at, izoh, misol, maqol, til, so‘z.

O‘zbek tilining izohli lug‘ati – bu tilimizda bor bo‘lgan barcha so‘zlarning izohi bilan lug‘at shaklida berilgan majmuasidir. Bugungi kungacha 2 marotaba chop etilgan. 1 – marotaba nashr qilingan o‘zbek tilining izohli lug‘ati 1981 - yilda nashr qilingan. Bu lug‘at o‘zbek tilining ikki jildli izohli lug‘ati. Bu lug‘at shu kungacha chiqarilgan eng keng ko‘lamli o‘zbekcha izohli lug‘atlaridan biri bo‘lgan. Bu kitob chop etilishi bilan lug‘atchilik an’anasiga asos solingan. Lug‘at 1981- yil chop etilgan va krill alifbosida yozilgan. Bu lug‘at tarkibidagi ko‘pgina so‘zlarni bugungi kunda qo‘llamaymiz. Ular sekin-asta iste’moldan chiqib ketyapti. Kitob muharriri Zokir Ma’rufov. Tili: o‘zbek tili. Sahifalar soni I jildda – 632, II jildda 715 bet. Shu lug‘at tarkibida 60000so‘z, so‘z birikmalari, fan, texnika, san’at sohasiga oid va eskicha so‘zlar berilgan.

Keyingi lug‘at 2006-2008- yillarda “O‘zbekiston millliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyotida chop etilgan. Bu lug‘at muharriri Abdulvahob Madvaliyev bo‘lgan. Tili o‘zbek tilida. 5 jilddan iborat bo‘lib I jild-680 bet, II jild 672 bet III jild 688 bet, IV jild 608 bet va V jildda 592 betdan iborat. Bu lug‘at o‘z qamrov jihatidan 80000 so‘z so‘z birikmalari, fan, san’at sohasidagi atamalar, ayrim shevaga oid hamda tarixiy va eskicha so‘zlar kiritilgan. Lug‘at O‘zbekistonda lotin yozushi kiritilganidan ancha vaqtadan keyin tayyorlangan bo‘lsa ham, krill alifbosida chop etilgan. 2014- yil “O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da berilgan barcha izohli O‘zbekcha Vikilug‘atga maxsus bot yordamida qo‘shilgan. 2020-yilda “O‘zbekiston nashriyoti” davlat unitar korxonasida to‘ldirilgan ikkinchi nashri e’lon etilgan.

2022-yilda “O‘zbek tilining izohli lug‘ati”ning 3-nashri chop etildi. Bunda rus-tuzem davridagi so‘zlarning ko‘pi chiqarib tashlangan. Uning o‘rniga chetdan kirib kelayotgan so‘zlar izohi bilan keltirib o‘tilgan. 6 tomdan iborat. Bu lug‘at haqida ko‘p ma’lumot berilmagan.

Hozirda bular faqat kutubxonada, sotuvda deyarli mavjud emas, ammo elektron variant bor.

Izohli lug‘atdagи “A” harfi izohiga to‘xtalsak, 33 ta maqol keltirilgan ekan. Endi bularning izohi bilan o‘ziga to‘xtalamiz.

1) Gina – **adovatning** qo’shnisi.

Ma’nosi: Gina adovat tushunchalari ma’noviy jihatdan bir-biriga yaqin. Asosan, gina-kudurat juft holda uchraydi.

Misoli: Agar siz nafsilamga qarasangiz, ikki xalqni bir-biriga sovuq ko‘rsatib, **adovat tuxumini** sochib keluvchi bir nechagina odam bor. A. Qodiriy, O’tgan kunlar.

2) Elga qo’shilsang – er bo‘lasan,

Eldan **ajralsang** – yer bo‘lasan.

Ma’nosi: El bu katta qudrat, er esa bir odam, yagona odam. Butun jamiyatga qo’shilsa elning bir a’zosi bo‘ladi, ammo jamiyatga qo’shilmasa yolg‘iz qoladi. Bizning xalqimizda aytishadiki, bo‘linganni bo‘ri yer, ayrilganni – ayiq.

Misoli: Bir minut ham **ajralmayman** elimdan... H. Olimjon.

3) Yoridan **ayrilgan** 7 yil yig‘lar,

Yeridan **ayrilgano**‘lguncha yig‘lar.

Ma’nosi: Biror kishi bir insonni sevs va undan ayrilsa ma’lum bir vaqt uni unitolmay uning hijronida yig‘lab yuradi. Ammo vaqt o‘tib unitadi. Bu yerdagi 7 yil ma’lum bir muddat ma’nosida keltirilgan xolos. Ammo vatan alohida bir mavzu. Chunki kindik-qoni to‘kilgan zamin, avlod-ajdodlari yashagan diyorni unutib bo‘lmaydi. Uning sog‘inchi butun umr qiynaydi. Mana misol qilib Zahiriddin Muhammad Bobur bobomizning hayotlariga nazar tashlasak, u kishi eldan yiroqda, olis, begona davlat: Kobul Hindiston, Afg‘oniston kabi ellarda istiqomat qilib butun bir boburiylar sulolasiga asos solgan. Lekin hech qachon o‘z ona yurtini unutmagan.

4) Guman do‘stni dushmanidan **ajratadi**.

Ma’nosi: Guman so‘zi shubha so‘zi bilan sinonim hisoblanadi. Islom dinida guman qilish yomon hisoblanadi. Chunki guman iymondan ayiradi degan oyat mavjud. Imom buxoriy hadislarida ham aynan shu so‘zlar keltirilgan.

Misoli: - Sening muddaong, - dedi hoji, - marg‘ilonlik kelinni o‘g‘lingdan **ajratib** yuborish va bu kelining bilan qoldirish – shundog‘mi? A. Qodiriy, O’tgan kunlar.

5) **Azaga** borgan xotin o‘z dardini aytib yig‘lar.

Ma’nosi: Ya’ni hamma o‘z dardi bilan o‘zi ovora. Hatto bir fojiada ya’ni inson vafotiga borgan kishi ham o‘z dardlarini gapiryapti. Bizning xalqda bir inson vafot etsa ayollar yig‘lib o‘z dardlarini ham qo’shishadi.

Misoli: Kambag‘al urug‘-aymog‘, qo‘ni –qo‘shnilar, to‘yda, **azada** semiradigan yurimsak ayollar Korong‘uda turtinib, piyoda jo‘nashdi. Oybek. Tanlangan asarlar.

6) Er - siylagan yerda **aziz**.

Ma’nosi: Bu yerda er ma’nosi kishi, shaxs ma’nolarida qo‘llangan. Ya’ni har qanday inson uni yoqtirishgan davralardagina aziz va qadrli bo‘ladi. Rosri ham shu. Kishi o‘zini suymagan, yoqtirmaganlar yonida bo‘lsa pastga uriladi. Qadr-qimmati nafsoniyatiga tegadigan so‘zlar qilinadi. Yaxshisi sizni yoqtirishmadimi u davralardan uzoqda bo‘ling.

Misoli: ... nahot sen, mening pushti kamarimdan bo‘lgan, jondan **aziz** farzandim, shu haqiqatni tushunmasang. K. Yashin, Hamza.

7) **Aybini** yashirgan o‘ngmas.

Ma’nosi: O‘ngmas so‘zi rostgo‘ymas, haqiqatni yashiradi degan ma’noda, masalan bir xato bo‘ldi siz uni yashirdingiz, endi siz hamisha ham rostgo‘y inson degan sifatga ega emassiz.

Misoli; u Oyqizning yoniga keldi-da, aybiga iqror bo‘lgan gunohkordek, ma’yuslik bilan gapirdi. SH. Rashidov. G‘oliblar.

8) So‘raganning **aybi** yo‘q.

Ma’nosi: Ulug‘ mutaffakir bobomiz Alisher Navoiy aytgan baytning mazmuniga e’tiborimizni qaratishimiz kerak. O‘sha baytda tortinmasdan so‘rash kerak bu uyot emas. Inson bilmaganini so‘rab so‘rab o‘z bilmini yanada boyitadi. Ammo bu ishni o‘ziga munosib ko‘rmay, orlanib so‘ramagan inson esa faqat o‘ziga ziyon keltirayotgan bo‘ladi. Chunki bilim so‘rab izlanib topiladigan boylikdir. Shuning uchun inson bilmasa hech qachon uyalib uni so‘ramay qolmasligi kerak, aksincha aniq ma’lumotni bilib o‘z bilimini yanada boyitish kerak. Bu ayb ish emas.

Misoli: [Xolisxon Tojiboyga:] Qo‘ying, xafa bo‘laman. Bu o‘zimning ukam, **ayb** bo‘ladi. Hamza, Xolisjon

9) O‘zganing toq-u ravoqidan o‘zingning **ayvoning** yaxshi.

Ma’nosi: Har kimning uyi – o‘lan to‘shagi degan maqol bilan sinonimlikni vujudga keltiradi. Ya’ni, o‘zgalarning hashamatli uyi boyligidan ko‘ra, o‘zingni eski bo‘lsa ham shinam, sevimli uyingda qolganing yaxshi. Albatta, hamma o‘zida bor narsani yaxshi ko‘radi.

Misoli: Uyning orqasi ham bir zamonlarshuning singari uy bo‘lsa kerak, lekin, buzilgandankeyin, oldi devorni olib tashlab, **ayvon** qilinibdi. A. Qahhor. Qo‘shchinor chiroqlari.

10) Hisobini bilmagan,

Hamyonidan **ayrilur**.

Ma’nosi: Har bir ishda hisob bo‘lgani yaxshi, hisob- kitobsiz sarflangan pul barakasiz bo‘ladi. Hamyoningda qanchadir pul bor,

ammo sen uning aniq miqdorini bilmay ko‘p-ko‘p sarflaysan. Natijada, kasod bo‘lishing hech gap emas. Shu uchun xalqimizda bir naql borku,” yetti o‘lchab, bir kes” degan.

Misoli: Bola “qulqidan **ayrildim**”, deb o‘ylagan bo‘lsa kerak, qo‘rqib, darrov ushlab ko‘rdi – yo‘q, qulq joyida. A. Qahhor. Yillar.

11) **Ayron** osh bo‘lmas - Nodon bosh bo‘lmas.

Ma’nosi: Ayron bu suyuq ichimlik, osh esa ovqatlar shohi. Nodon kishi esa aqli past. Bosh bo‘lib odamlarga yo‘l ko‘rsatishga va muhim qarirlarni qabul qilish qo‘lidan kelmaydi. Oddiy narsa hech qachon qimmatbaho bo‘lolmaydi. Qobiliyati salohiyati yetmagan shaxs esa hech qachon boshliq bo‘lolmaydi.

Misoli: Har bir qazoqning o‘tovida qimizi, qimroni yoki **ayroni** doim osig‘liq turadi. M. Muxammadjonov, Turmush urinishlari.

12) **Aytmagan** yerga borma, **aytilgan** yerdan qolma.

Ma’nosi: CHaqirilmagan biror joyga bormaslik kerak. Chunki u yerda siz chaqirilmagan mehmonsiz. Ammo sizni hurmat qilib, ataylab chaqirishga joydan esa aslo qolmang. U yerda siz izzat-ikrom topasiz.

Misoli: Mahalladan ham uch-to‘rt kishi **aytdim**, oshni ko‘proq qilish kerak. A. Qodiriy, o‘tgan kunlar.

13) Salom ham farz, **alik** ham farz.

Ma’nosi: Bunda har ikkala ish salom berish va alik olish yaxshi amaldir deyilyapti. Bizning dinimizda birinchi salom bergan inson 9 ta savobni unga esa alik olgan kishi esa 1 ta savobni olar ekan. Salom ham bo‘ynimizdagи majburiyatimiz alik olish ham majburiyatimiz. Ya’ni bunda sizga sog‘lik va salomatlik tilayman degan yaxshi fikr yotadi.

Misoli: Sinf bir og‘izdan “Assalomu alaykum!” deb qichqirdi. Ammo salom **aliksiz** qoldi. M. Ismoiliy, Farg‘ona t. o –Gulistonliklar andak narida, - deyishdi kampirning salomiga alik olgan kishilar. I. Rahim, Chin muhabbat.

14) Sukut – **alomati** rizo.

Ma’nosi: Bazida jim bo‘lib qolishda ham ma’no bor. Bazi aytilmaydigan so‘zlar bor. Iymanish sababli indamay turamiz, ya’ni norozilik bildirmaymiz. Fikrga qarshi chiqmaymiz, e’tiroz bildirmaymiz u bizga ma’qul tushgan holda sukut qilamiz.

Misoli: Soqolining oqligiga qaramasdan, uning qaddida keksalik **alomatlari** sezilmas va tusida ham uncha o‘zgarish yo‘q edi. A. Qodiriy, O‘tgan kunlar.

15) **Amalga** mag‘rur bo‘lsang to‘zdirar.

Ma’nosi: Mansabga berilmaslik kerak. Odam o‘z amaliga ishonib mag‘rurlansa, u albatta tubanlikka yuz tutadi. Manmansirashlik

yomon illat. Shu uchun kishi bir mansab pog‘onasiga ko‘tarildimi, u albatta o‘z bosar-tusarini bilishi kerak.

Misoli: Kishining qadri **amali** va unvoni bilan emas, vatanga, xalqiga qilgan xizmati bilan o‘lchanadi. SHuxrat. SHinelli yillar.

16) **Amirning** oshidan faqirning mushti yaxshi.

Ma’nosi: Qadim zamonda amirga yaqin yurish ajdarga yaqin yurishdek gap bo‘lgan. Chunki ajdar qaysi soniyada olov purkashini bilishmagan. Ya’ni unga yaqin insonlar hamisha tahdid va tahlika ostida yurishgan. Faqir kambag‘al bo‘lsa ham halol mol topadi, halol yashaydi. Birovlarga yomonlik sog‘inmaydi.

Misoli: Zarbof choponlar, zardo‘zi eshiklarni faqatgina **amir-u** amirzodalar kirishgan. Fan va turmush.

17) **Andishaning** oti qo‘rroq.

Ma’nosi: Kishi o‘ziga janjallashishni munosib ko‘rmay andisha qilsa, birovlar uning bu ishini qo‘rroqlikka yo‘yishadi. Ammo bu uning qo‘rroqligidan dalolat emas, ma’daniyatli ekanining isboti edi. Andisha hammada ham bo‘lavermaydi.

Misoli: G‘o‘zalaringizni juda o’t bosib ketibdi-yu,- cho‘chitib yubormaylik degan **andisha** bilan ohista so‘radik. Gazetadan.

18) Bir yomon **anjir** kesar,

Ikki yomon zanjir kesar.

Ma’nosi: Yomon boladan hammaga yomonlik tegadi. Bir yomon bola sho‘xlik qilib, kichkina ko‘ngilsizliklar qiladi. Amma ikkita yomon birlashsa, yomonlikning zarari yanada ortadi. Undan keyin yanada yomonroq, xavfliroq ishlar qilishi mumkin.

Misoli: **Anjir** O‘zbekistonning hamma viloyatlarida o‘sadi. K. Mahmudov, O‘zbek tansiq taomlari.

19) Yomon **arida** bol bo‘lmas,

Suvsız yerda tol bo‘lmas.

Ma’nosi: Ari hamisha bol olib keladi. Shirin asallar yaxshi asalarilar mehnati orqali olinadi. Ammo ari yomon bo‘lsa bol bo‘lmaydi, tabiiyki suvi ko‘p joyda hosil yaxshi unadi. Tol o‘simgili ham suvli joyda ko‘proq o’sib ketoladi. Biroq suvsiz joyda hech narsa yaxshi unmaydi. Hatto tol ham o‘smaydi.

Misoli: **Ari...** beshiktervatarni chaqib falaj qiladi. ”Fan va turmush.”

20) **Arpa** qayerda pishsa,

Chumchuq o‘sha yerda.

Ma’nosi: Bu maqol rizq borasida. Arpa bu ozuqa, chumchuq esa arpa yeb kun kechiradi. Ya’ni insonning rizqi qayerda bo‘lsa, u o‘sha yerda bo‘ladi.

Misoli: Sopollitepaliklar, ko‘pincha, bug‘doy, **arpa** va tariqdan tayyorlangan atala iste’mol qilishgani aniqlandi. ”Fan va turmush”

21)Mehnat qilib topganing

Qand-u **asal** totganing

Ma’nosi: har bir inson o‘z mehnati orqali topgan nasibasi u uchun eng totli ne’matdir. O‘zi qiynalib erishgan narsa u uchun tekinga berilgan narsadan ham qadrlidir.

22)**Asal** aynimas,

Aynisa ham chirimas.

Ma’nosi: Asal tabiatdagi eng sifati yaxshi narsa. Uning yomon bo‘lishi, aynishi mumkin emas. Unga boshqa narsalar qo‘silsa holati o‘zgarishi mumkin. Masalan, suv qo‘silsa uning tabiatdagi shakli o‘zgaradi. Ammo asal issiqda, ham sovuqda ham yomon bo‘lmaydi.

Misoli: ...kuniga uch mahal bir stakaniga bir osh qoshiqdan **asal** aralashtirib ichgan ma’qul. ”Saodat”.

23)havoning taftiga boq

Insonning **aftiga**.

Ma’nosi: Tashqari chiqayotgan bo‘lsangiz albatta, ob-havo ma’lumotlaridan ogoh bo‘lasiz. Shu orqali siz tayyor holatda ob-havoga mos tarzda kiyinasiz. Insonning aftiga qarasak, uning istarasini ko‘ramiz.

Misoli: Qodir bu odamning **aftidan** kasb-korini belgilay olmadi.

A.Qahhhor, Qanotsiz chittak.

24) Do‘s^t **achitib** gapiradi,

Dushman – kuldirib.

Ma’nosi: Senga yaxshilikni istagan inson, yomon yo‘lda yurayotgan bo‘lsang, senga buni qattiq gapirib bo‘lsa ham uqtiradi. Dushman esa aynan chohga yiqilishingni payt poylaydi. Shirin so‘zlar bilan, avrab to‘g‘ri yo‘ldan ozdirishga qo‘lidan kelguncha harakat qiladi.

Misol: - to‘g‘ri **aytasiz**, mavlono, - dedi Hamza achinib. K. Yashin, Hamza.

25)**Axtargan** topar

Ma’nosi: Olloh aytgan, “ – bandalarim, siz harakatdan to‘xtamang. Sizdan harakat – mendan barakat” degan. Izlanishdan to‘xtamang, zero izlagan imkon topgay. Astoydil harakat qilinsa, hayotda hamma narsaning imkonibor.

26)Haq so‘z – **achchiq** so‘z.

Ma’nosi: Haqiqat hamisha achchiq bo‘ladi. Chunki hamma ham haqiqatga tik qarolmaydi. Uni qabul qilish qiyin. Shu uchun achchiq tuyuladi.

Misol: U hatto bu **achchiq** ma'nolarni eshitmaganday...sur bo'lib turardi. Mirmuhsin, Umid.

27) Bir **achchiqning** bir chuchugi bor.

Ma'nosi: Chuchuk bu shirin. Achchiq va chuchuk so'zлari antonim so'zlar hisoblanadi. Har narsaning ikki tarafи bo'ladi. Bir yaxshi, bir yomon. Aytishadiki, oyning o'n beshi yorug', o'n biri qorong'u. yomon narsa ortidan hamisha yaxshisi ham keladi.

Misoli: Turmushning **achchiqlarini** totib ko'rgan... qadimgi batrak Abdurasul bu kunlarda o'z muddaosining amalgamoshayotganini his etar edi. P. Tursun, O'qituvchi.

28) **Ayaganko'zga** cho'p tushar.

Ma'nosi: Inson bir narsani hamma narsadan ehtiyyot qilaversa, albatta o'sha narsaga bir balo bo'ladi. Shu maqolda aynan shu g'oya ilgari surilgan.

Misoli: Ba'zi ota-onalar bolalarini **ayaganbo'ladilar-da**, ularni hayot uchun yaroqsiz, jismoniy zaif qilib qo'yayotganlarini bilmay qoladilar. S. Zunnunova, Olov.

29) **Aqling** bilan ko'r

Ko'z aldaydi.

Ma'nosi: Har narsani bir ko'rishda fikr bildiravemaslik, hamda qaror qabul qilmaslik kerak. Ko'z bilan inson ichidagini bilib olib bo'lmaydi. Ko'zga ishonch yo'q. Ammo, aql hamisha to'g'ri yo'lga boshlaydi. Aql orqali qabul qilingan fikr ko'pincha to'g'ri, rost bo'ladi.

Misoli: qaysi vazirim **aqli** ziyrak, donishmandligini bildirsa, xazinamdan o'n tillo va bosh-oyoq sarpo beraman. "Luqmoni hakim"

30) **Aqllio'zini** ayblar

Aqlsiz – dushmani.

Ma'nosi: Aqlli inson kamchiliklarini o'zidan qidiradi. Nodon inson esa, o'zida ayb bo'la turib, lekin buni sababini boshqalardan izlaydi. O'zini ayblamaslik uchun birovga to'nkaydi.

Misoli: Muallim o'rtta yashar, **aqli**, yoshlarga mehribon kishi edi. Oybek, Nur qidirib.

31) Ko'pdan ko'p **aql** chiqar.

Ma'nosi: Ko'p inson turlicha fikr qiladi. Ulardan ko'p g'oyalar chiqadi. Bunda inson birlashsa, bir yakdil fikrga kelsa ularda juda katta kuch bo'ladi.

Misoli: Endi mening **aqlim** shukim, o'shal kandidamingiz tomoniga o'tganlarni ko'rsa olish uchun Nurmat akamning hovlisiga chaqirib, biroz ziyofatcha bilan ko'ngillarini topib... shoyad qo'lga olib qolarmiz. Hamza, Bugungi saylovlari.

32) Birlashgan tog'ni **ag'daradi**.

Ma'nosi: Birlashganlikda gap ko'p. Bekorga ajdodlarimiz jamlik haqida ko'p jon kuydirib gapirmaganlar. Birlikda, ahillikda gap ko'p. Bir necha odam birlashib katta kuchga aylanib hatto qimirlamas tog'ni ham qimirlata oladi.

Misol: Oqsoy qo'rg'onlardan oshib-tushadi. Ko'kka bo'y cho'zgan, mag'rur daraxtlarni **ag'darib**, arzimagan bir xasday oqizadi. S. Anorboyev, Oqsoy.

33) Ot **ag'anagan** joyda yungi qoladi.

Ma'nosi: Har bir narsa o'zidan o'zi izsiz yo'qolmaydi. Albatta undan bir iz qoladi. Otning yungi ham uzun. U bir joyga yumalasa, uning yungi to'kiladi. Bundan tabiiyki, uni bu yerda bo'lganini bilish mumkin.

Misoli: Har kun shomdan tortib azongacha yotgan joyida u yoqbu yoqqa **ag'anab**, o'y o'ylashdi. Cho'lpon, Kecha va kunduz.

Foydalilanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1) O'zbek tilining izohli lug'ati. – Moskva: "Rus tili" nashriyoti, 1981.
- 2) O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006-2008.
- 3) O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-mabaa ijodiy uyi, 2022.
- 4) uz.m.wikipedia.org.
- 5) www.ziyouz.com.

Norpo'latova Zarhal

Qashqadaryo viloyati Shahrисабз tumanida tug'ilgan.

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Termiz filiali 3-kurs talabasi.

Ovqatlanish tartibining buzilishi

Anotatsiya: Nutritsioloysiya ya'ni ovqatlanish tartibi inson o'sib, hayot tarzini normal holatda olib borishi, o'sishi, yetarli energiya to'plashi uchun fiziologik jarayonlarni normada ushlab turuvchi tabiiy fiziologik jarayondir. Ovqatlanish tartibining buzilishi nafaqat ovqat hazm qilish balki, qon aylanish sistemasi, immunitizimi, mushaklar faoliyati, nerv sistemasi, endokrin tizimi faoliyatiga ham ta'sir qiluvchi patalogik jarayondir. To'g'ri ovqatlanish tartibini yo'lga qo'yish hozirgi kunda kimyoviy moddalarga boy oziq-ovqatlardan cheklanish zarurligini ko'rsatadi. Assimilyatsiya dissimilyatsiya jarayonlarining borishi organizmning tashqi muhitga moslanishini ta'minlaydi. Moddalar almashinuvida endokrin tizimi faoliyati muhim ahamiyatga ega. Ovqat tarkibi nimalardan tashkil topgani, energiya bera olish qobiliyati ovqatning sifatiga bog'liq.

Ovqatlanish buzilishi oqibatida semizlik, mushaklar distrofiyasi, pankreatit, ingichka ichak raki, jigar sirrozi kabi jiddiy kasalliklarga olib keladi. Ovqatlanishni to'g'ri tashkil qilish, organizmda uglevod, yog' balansini bir me'yorida ushslash zarur. Ovqat hazm qilish buzilishida quyidagi belgilar kuzatiladi: og'izda yoqimsiz tam, kekirish, zarda qilish, ich qotishi, metiorizm kabi bir qancha belgilar namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: Ribaflavin, tiamin, assimilyatsiya, dissimilatsiya, adrenalin, noradrenalin, meteorizm

Kirish qism: Ovqatlanish jarayoni bu tirik mavjudotlarni energiya bilan ta'minlash, hayot faoliyatini to'g'ri tashkil qilish, sog'lom fikrlash, sog'lom surriyot qoldirishi uchun umuman hayot uchun zarur bo'lgan muhim fiziologik jarayonlardan biridir. Ovqat tarkibi mutanosiblashgan har xil oziq-ovqatga boy bo'lishi, ta'mi, miqdori, sifati jihatidan organism ehtiyojini to'liq qondiradigan bo'lishi zarur. Oziq-ovqat mahsulotlari biologik, kimyoviy tarkibi jihatidan organizmning plastik jarayonlarini, quvvat stansiyasini, biologic qurilish materealini ta'minlab berishi zarur. Organizmning kunlik uglevod, oqsil, yog'ga bo'lgan ehtiyojini to'la taminlashi zarur. Organizmning plastik moddalarga bo'lgan ehtiyoji hayvon mahsulotlaridan oqsilni iste'mol qilish sut, qatiq, go'sht, tuxum mahsulotlarini iste'mol qilish orqali ta'minlanadi. Bolalik va o'smirlik davrida oqsillar, yog'lar, uglevodlar nisbati 1:1:4 yoki 1:1:4.5 bo'lishi lozim. Bir kunlik ovqatda oqsillar 15%, yog'30%, uglevodlar esa 55% miqdorida bo'lishi zarurdir.

Asosiy qism: Organizmda boradigan modda hazm bo'lish jarayonlarini boshqaruvchi garmonlar faoliyati ham muhim ahamiyatga egadir. Jumladan me'da osti bezidan ishlab chiqariladigan insulin garmoni qonda glyukoz miqdorini kamaytirib turadi. Bir necha garmonlar esa qonda qand miqdorini ortishiga sabab bo'ladi. Bu garmonlar glyukagon meda osti bezi garmoni, adrenalin buyrak usti bezi mag'iz qismidan ishlab chiqariladi, gipofiz bezidan ishlab chiqariladigan samototrob garmoni, qalqonsimon bez mahsuloti bo'lgan tiroksin va tiriotrionin garmonlari karbon suv almashinuviga ta'sir qilib insulin ishlab chiqarilishini kamaytiradi. Shunga monand bu sistema "Kontri insulyar garmonlar" deyiladi.

Surunkali ravishda ko'p yoki kam ovqat iste'mol qilish ovqat hazm qilish sistemasi funksiyasiga kuchli ta'sir qiladi. Bu asosan ichak tizimi faoliyatiga ta'sir qilib suv tuz muvozanati, immune hosil bo'lishi, ovqatning so'rishi, qonga kerakli moddalarning yetib borishiga va tananing qon bilan ta'minlanishiga nojo'ya ta'sirlar keltirib chiqaradi. Yuqori molekulali birikmalar-oqsillar, lipidlar, polisaxaridlar, oziq-ovqat mahsulotlari ovqat hazm qilish organlarida past molekulali birikmalarga parchalanib qon tarkibiga so'rildi. Bu moddalar organizmda metabolitlar ko'rinishida o'tadi.

Odam organizmida energiya sarfi turli a'zolarda turlichadir:

1. Asosiyalmashinuv – ichki a'zolar, sistemalar va to'qimalar faoliyatini ta'minlab beruvchi biokimyoviy jarayonlar uchun sarflanadi.

2. Ovqatning o'ziga xos dinamik ta'siri – ovqat hazm qilish va oziq moddalarni o'zlashtirishga sarflanadigan energiya, bu asosiy modda almashinuvining 10-15% ni tashkil qiladi.

3. Kasb – korga aloqador ishlarni, uy-ro'zg'or ishlarini bajarishga, to'g'ri dam olish, o'z - o'ziga xizmat qilish sportga va boshqalarga sarflanadiganen ergiya.

Oqsillar yetishmaganda organizmda bolalar yaxshi o'smaydi va rivojlanmaydi, kattalarda jigarda chuqur o'zgarishlar bo'ladi, jigar serroziga xos belgilar paydo bo'ladi, qalqonsimon bez, jinsiy bezlar me'da osti bezi ishi buziladi, qonning oqsil tarkibi o'zgaradi, immun tizim ya'ni yuqumli kasallilarga chidamsizlik, xotira pasayishi, ish qobiliyatining susayishi kabi holatlar paydo bo'ladi. Ichak so'rish yuzasining kamayishi, vorsinkalar faoliyatining buzilishi qondagi oqsillar miqdorini keskin kamayishiga sabab bo'ladi. Undan tashqari nerv sistemasiga ham ta'sir qiladi.

Assimilatsiya va dissimilatsiya jarayonlari 25 yoshgacha ichki bezlar o'zgartiradigan garmonlar ta'sirida muvozanat o'zgarishi mumkin. 25 yoshdan 60 yoshgacha assimilyatsiya jarayoni

dissimilyatsiya jarayonidan ustun bo'ladi. 60 yoshdan keyin dissimilyatsiya jarayoni ustunlik qiladi. Chunki bu davrda qarish jarayonida to'qimalarda kechadi. Undan tashqari vitaminlar ham hayot faoliyatini boshqarib turadi. Vitaminlar to'qimalardagi moddalar almashinuvini, reaksiyalarni tezlashtiradi, biologik katalizator vazifasini bajaradi. Bu vitaminlar A, B guruh vitaminlar A,D,E,K vitaminlarga o'xshab bir guruh vitaminlar kiradi. B guruh vitaminlari tarkibiga kiruvchi B1{tiamin} sutkalik ehtiyoji 1.4-2.4 mg miqdorda bo'lishi kerak. Bu vitamin organizmda karbonsuv, oqsil, yog'lar almashinuvini boshqaradi, me'yorida o'sishni ta'minlaydi. U organizmga don, don mahsulotlari, dukakliklar, jigar, buyrak, yurak kabi mahsulotlar orqali o'tadi. Yana bir shu guruhga kiruvchi B2{rioflavin} esa sut, go'sht, tuxum, buyrak, jigar, don mahsulotlari orqali o'tadi.

Xulosa: To'g'ri ovqatlanish har bir organism uchun energiya, MIT tizimi faoliyati uchun, mushaklar holatini maromida ishlashi uchun, ichakdagi umuman organizmdagi immun, endokrin tizim uchun, o'sayotgan va katta yoshdagi organism uchun energiya oladigan asosiy manbadir.

Foydalanimgan adabiyotlar:

1. M.F. Ziyoyeva: "Terapiya va ichki kasalliliklar".
2. G'. Ahmedov, G.X.Ziyomutdinova: "Anatomiya, fiziologiya, patologiya".
3. Safar Muhammad: "To'g'ri ovqatlanishning muammo va yechimlari".
4. David Verner, Kerol Tuman, Jeyn Maksvel, Donald Elsvord: "Hammabop tibbiyot qo'llanmasi".

Rajapova Hulkaroy

2001-yil 4-oktabrda Xorazm viloyati Urganch tumanida tug‘ilgan. Hozirda Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ona tili va adabiyot ta’limi fakulteti 4-bosqich 401-guruh talabasi. Boshlang‘ich sinfda o‘qib yurganida ijod qilishni boshlagan. Ingliz, ozarbayjon, turk tillarini biladi. Ozarbayjon, turk tillarida tarjima ishlar qiladi.

Alisher Navoiy nomidagi nomdor stipendiya sohibasi.

VATAN

O‘zing qadri baland, mehri daryoyim,
Onamdek g‘amxo‘rim, ham tanti otam.
Katta shoirlarday qachon mehrimni,
Izhor etar ekan ojiz tilginam.

Bebaho nomingni dillarga bitgan,
Shoirmas men so‘zda zargar bo‘laman.
O‘zbekiston sening ko‘ksingda turgan
Yorqin porlaguvchi Hulkar bo'laman.

EZGULIK YUKI

Necha kunlar o‘tdi yozmayman she’rlar,
Necha vaqt, dunyo-la ovvora o‘zim.
Necha hafta bo‘ldi, qalamim betob,
Dardsiz, ishqisiz bechora o‘zim.

Uloqtirgim kelar foni y dunyoning,
Yelkamga tashlagan og‘ir yukini.
Qaniydi otsaydim, uloqtirsaydim,
Hamma narsaning-da border lekini.

Otay desam kelmas mening qo‘limdan,
Iloj qancha kammi, ko‘pmi yukim bor...
Balki odam asli o‘sha yuk bilan
Bo‘lib qolarmikin bir kun ulug‘vor?!

Ezgulik yukini ort, hayot, menga
Jonom chumoliday bo‘lsa ham ammo,
Ko‘tara bilurman tolmayman sira
Bobolar jur'ati dilda doimo!

Biz nega sevmaylik bir-birimizni?

Yer ko‘kni, tog‘ tog‘ni, tosh toshni sevdi,

Tangri naqshlar chizdi, naqqoshni sevdi.
Ko‘z ko‘zga bo‘ylandi, qosh qoshni sevdi,
Biz nega sevmaylik bir-birimizni?

Umr bir ko‘z ochishlik, fursat oz bo‘lsa,
Ko‘ngil so‘ng nafasda singan soz bo‘lsa,
Qo‘limizdan uchib ketgan yoz bo‘lsa,
Biz nega sevmaylik bir-birimizni?

Yomg‘ir go‘zallarning o‘par yuzini,
Tomchi shivir bilan aytar so‘zini.
Shalola qoyadan otar o‘zini,
To‘fon tog‘ni sevar, to‘lqin dengizni,
Biz nega sevmaylik bir-birimizni?!

Zolimxon Yaqub qalamiga mansub she’rni Ozarbayjon tilidan o‘zbek tiliga Hulkaroy Rajapova tarjima qildi.

Ikkimizning o‘rnimizga

Bu sevgidan sen qo‘rqasan, aybi yo‘q,
Men sevaman ikkimizning o‘rnimizga.
Bu ishq uchun bir kun dorga ossalar,
Men ketaman ikkimizning o‘rnimizga.

Ming azobdir sensiz o‘tgan har kunim,
Unutganman yaxshi, yomon farqini,
Bu sevgining tog‘ eritgan dardini
Men chekaman ikkimizning o‘rnimizga.

Toleyimda sen ochilgan gulimsan,
Suzib qaro ko‘zlarining kulimsa,
Bu sevgining so‘nggi gar o‘lim ersa
Men o‘lamon, ikkimizning o‘rnimizga.

(Lamon Marrih she’ri) tarjima qilingan.

Halilova Shahnoza

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti 1-kurs magistarnti.

Kitobsizlik

Har qanday millat borki uni tili, dini, urf-odatisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Millatni millat qiladigan ham, o'zligini anglatadigan ham, insonni shaxs sifatida shakllantiradigan ham bu-millat, elat tilidir. Biz esa bizni biz qilib turgan, jonimizga, shuurimizga singib ketgan bir necha ming yillik o'zbek tili haqida gaplashar ekanmiz, uning bugungi kundagi holati qanday ekanligiga aniqlik kiritamiz. Avvalo, o'zbek tilining turkey tillar oilasiga mansub ekanligini inobatga olgan holda, uning chuqur tarixiy ildiziga nazar solsak maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu tilni til sifatida shakllanishiga, albatta, buyuk mutafakkir Alisher Navoiyning xizmati nihoyatda buyukdir. V asr muqaddam bu buyuk zot bu tilni turkey xalqlar hayotida qanchalik o'mni beqiyos ekanligini ko'rsatib berdi. Turkiy tilda u Allohni madh etib g'azallar, ash'orlar bitdi. Navoiy yozgan turkey tildagi besh dostondan iborat oxirgi xamsa asari ham butun dunyoga mashhur. Alisher Navoiy turkey tilning arab-fors va boshqa tillardan qolishmasligini isbotlab berdi. Agar bu inson bo'limganda bugungi kunda biz hali ham arab, fors yoki boshqa tillarda so'zlashayotgan bo'lar edik.

Xo'sh, necha asrlardan buyon qanchadan-qancha to'siqlarni yengib o'tayotgan mana shunday ulkan ildizga boy tilimiz bugun qanday ahvolda?! To'g'ri, shu davrgacha ko'plab bosqinlar, Chor Rossiyasi istilosini natijasida tilimiz zarar ko'rmay qolmadidi. Hozir ham ko'p insonlar so'zlashganda, ularning uchta so'zidan bittasida ruscha so'zlar qo'shilib aytildi. Misol uchun hozirgi kunda o'zbekcha so'zlar orasida ko'p ishlataladigan «kanishna», «tak», «znachit», «takshto», «pashti», «uji», «karochchi» kabi ruscha so'zlar bugungi kunda o'zbek tilida so'zlashuvchilar uchun ularning nutqida ko'p qo'llanadigan parazit so'zlarga aylanib qolgan.

Besh yuz yillik tarixga ega bo'lgan millat tiliga bugun shunday munosabatda bo'lish o'rinnimi? Bu ham mayliku, bularsiz ham o'zbek tilida telegram, Instagram, fasebook kabi ijtimoiy tarmoqlarda so'zlashuvchilar ham bu tilde so'zlashishni qoyillatmayaptilar. Ijtimoiy tarmoqlardagi so'zlashmalarda umuman adabiy til qoidalariga rioya qilinmaydi. Agar adabiy til qoidalariga rioya qilib yozsangiz o'rtoqlaringiz sizni ijtimoiy tarmoqlardan chiqarib yuboradilar, ya'ni,

do'stlariningiz o'z-o'zidan kamayadi. Nega? Chunki til jamiyat hayolida internet tili vahayot tili degan ikkita tarmoqqa bo'lingan. Do'stlariningiz bilan o'zaro so'zlashmalariningizda adabiy til meyorlariga amal qilib yozsangiz, ular sizning so'zingizni tushunmayotganlarini pesh qilib to'g'ri yoz deya savodli insonni ham o'zlarining yo'llariga solishga harakat qiladilar. Masalan internet tarmoqlarida profillarda so'zlarni to'g'ri qo'llash o'rniga «nima» so'zini «nme», «tushunmadim» so'ziniesa «chunmadim» deb yozishadi. Bu holat ayanchli albatta. Bu ham yetmagandek, hayotda shunday voqealar bo'ladiki, misol uchun siz bozorga ishlab chiqarish qildingiz, bozorga mahsulot olib chiqilishi kerak. Siz mahsulotingizni reklama qilshingiz lozim. Agar siz reklamani adabiy til me'yorlariga amal qilgan holda yozsangiz hech kim sizning reklamangiz bilan qiziqmaydi, qayta-qayta telegram guruhlarga kirib yozsangiz ham e'tiborsiz qoldirilaverasiz. Chunki ular sizni o'zlarining odamlari sifatida jiddiy qabul qilmaydilar. Agar shu adabiy tilni buzib, xato yozsangiz qarabsizki, bozoringiz yurishiga muvaffaq bo'lasiz. Mana fojea qayerda? Chunki ular kitob o'qimaydilar. Ular uchun siz begonasiz. Ularning odami bo'lishingiz uchun siz ularning tilida ya'ni ko'cha tilida, ko'cha tili bo'lganda ham telegram, instagram yoki shunga o'xshash boshqa ijtimoiy tarmoqlar tilida gapirishingiz kerak. Shunda siz juda ham ko'p tanish-bilish hamda do'st orttirishingiz mumkin. Bularning hammasi kitobsizlikning, ya'ni kitobni kam mutolaa qilish oqibatida savodxonlik darajasi keskin kamayib borayotganligi sababidandir.

Natijada, ijtimoiy tarmoqlarda o'zbek tilida xato yozadilar, to'g'ri yozuv qoidalariga amal qilmasdan ko'cha tilidan foydalanib tilga nisbatan bepisandlik qiladilar va yana so'z boyliklari yetarli bo'limganligi boisidan ham o'zbekcha so'zlar orasiga ruscha so'zlarni qo'llab o'zbek tilining nufuziga putur yetkazadilar. Shunday ekan xalq orasida ko'proq kitob o'qishni targ'ib qilish lozim.

Xuddi shu masala yuzasidan prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev O'zbekistonliklarni kitob o'qishga rag'batlantiruvchi farmoyish chiqardi. Unga ko'ra 2017-yil 12-yanvar kuni O'zbekiston prezidenti «Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida» farmoyish berdi. Farmoyishda milliy va tarjima asarlari chop etishni ko'paytirish, ularni arzonlatish, ayni paytda, yoshlarni kitob o'qish an'anasisiga qaytarish ko'zda tutilgan.

Muhammadjonova Farangizbegim

2005 -yil 22-may Farg'ona viloyati Qoshtepa tumanida tug'ilgan.

Hozirda Farg'ona Davlat Universitetida 1-bosqich talabasi . Ona tili va adabiyot fani boyicha til sertifikatiga ega.

Mening universitetim.

Men Muhammadjonova Farangizbegim Ma'mirjon qizi. Men 2005-yil 22-mayda Farg'ona viloyati, Qo'shtepa tumani, Yangiariq MFY, 54-uyda tug'ilganman. Hozirda 18 yoshdaman.

Ya'ni, men 2023-yil talabalik baxtiga tuyassar bo'ldim. Hozirda Farg'ona Davlat Universiteti, Pedagogika va Psixologiya fakulteti, Boshlang'ich ta'lif yo'naliishida 1-kurs talabasiman. Men bu qutlug'dargohga talabalikka tavfsiya etilganidan juda ham xursandman .

Talaba so'zining ma'nosi arabchadan olingan bo'lib, izohlovchi, o'r ganuvchi, lotinchada esa qunt bilan ishlovchi, shug'ullanuvchi degan go'zal ma'nolarni anglatadi.

Talabalar har bir mamlakatning ijtimoiy jihatdan eng faol, harakatchan, jonkuyar fuqarolari hisoblanadi. Talaba jamiyat taraqqiyotiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki, har bir mamlakat ilmiy intellektual salohiyatning darajasini bildirib, rivojlanish istiqbollarini belgilab beradi. Bevosita ilm-fanni o'zlashtirish bilan mashg'ulliklari uchun talabalar jamiyatining intellectual ilg'or qatlami sanaladi. Shuning uchun ham talabalarning chuqur kasbiy hamda ma'naviy-axloqiy tayorgarlikka ega bo'lishiga katta e'tibor qilinadi.

O'zbekistonda talaba yoshlarning mamlakat hayotida faol ishtirok etishlarini ta'minlash, milliy istiqlol g'oyasini to'liq egallab olishlariga imkoniyat yaratish borasida bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. Bu so'zlarni isboti sifatida o'zimizning universitet miqiyosida amalga oshirilayotgan ishlarda ham ko'rishimiz mumkin.

Bu yerda talabalar bilim olishi , har tomonlama o'zlarini rivojlantirishlari, yangi qirralarini kashf qilishlari uchun barcha shart-sharoitlar hozirlab qo'yigan. Har bir darslar chuqur bilim olgan , o'z mutaxassislik fanlari bo'yicha juda katta bilimga ega bo'lgan, ko'plab yutuqlarga erishgan o'qituvchilar tomonidan o'tiladi. Har bir xonalar zamonaviy texnologiyalar bilan to'liq jihozlangan .

Universitet tarixiga nazar soladigan bo'lsak, 1930(1991)-yilada asos solingan. Universitetning shiori – "Ilmdan boshqa najot yo'q va bo'Imagay" – Imom al-Buxoriy. 1996-yildan boshlab esa, jahon tajribasini e'tiborga olingan holda, universitetda davlat grantlari bilan bir qatorda kontrakt-shartnomaga asosida ham kadrlar tayyorlash tartibi joriy etildi.

Hozirda Farg'ona Davlat Universitetining Rektori – Shermuhammadov Bahodirjon Shermuhammadovichdir. Talabalarning

soni 32 mingdan ortiq. 37 nafari xorijiy talabalardir. Universitet nafaqat O'zekistonda balki, Xalqaro maydonda ham turli xil yo'nalishlar bo'yicha juda katta , oily o'rirlarni egallamoqda.

So'nggi ikki yilda esa universitet ilmiy salohiyati 10% ga ko'tarilishiga olib keldi. Professor-o'qituvchilarning ilmiy salohiyati bugun 36%ni tashkil qilgan bo'lsa , yil oxiriga qadar 40% dan orttirishni reja qilishmoqda .

Hukumat tomonidan ilmiy izlanuvchilarga berilgan e'tibor natijasida, birgina 2022-2023 o'quv yilining o'zidayoq universitetimizda 91 nafar tadqiqotchilar, jumladan 16 nafari fan doktori (DSc), 76 nafari falsafa doktori (PhD) ilmiy darajalarini olish uchun dissertatsiya ishini muvaffaqiyatli himoya qildilar. 14 nafar professor-o'qituvchilar dots.nt, 3 nafar professor-o'qituvchilar professor ilmiy unvonlarini oldilar.

Universitetda 2022-2023 o'quv yili mobaynida iqtidorli talabalar bilan ishlash bo'yicha yuqori ko'rsatkichlar qayd etildi. Jumladan, 1 nafar talaba Prezident, 13 nafar talaba Navoiy, 3 nafar talaba Ulug'bek, 1 nafar talaba Islom Karimov Davlat stipendiyasi, 7 nafar talaba universitet nomdor stipendiyasi sovrindori bo'ldi.

Men ham o'zimdagи bor imkoniyatlardan foydalangan holda, bilimlarimni yanada ko'paytirib, ustozlarimning ishonchini oqlagan holda nomdor stipendiya sovrindori bo'lishni o'z oldimga maqsad qilib qo'ydim.

Bu go'zal yerda o'qiyotganidan faqat va faqat xursandman. Barcha talabalikni orzu qilib, harakatda yurgan safdoshlarimga o'qish va ishlarida omadlar tilayman. Hamda bu yerga kelib o'qishlarini bemalol tavfsiya qilgan bo'lar edim.

Biz yoshlар учун shunday chiroyli imkoniyatlarni yaratib bergen Prezidentimizga va albatta Rektorimizга, bizga bilim berib shu yerda faoliyat olib borayotgan ustozlarimizга juda ham chuqur minnatdorchilikimni bildiraman.

Ota-onamning mendek farzandni voyaga yetkazgani учун, to'g'ri tarbiyalab, jamiyatga o'zining munosib hissasini qo'sha oladigan qilib to'g'ri yo'lga yo'naltirganliklari учун, eng muhim, ularning hayotimda borliklari учун shukronalar aytaman. Men esa bilim olishdan, izlanishdan, yangi maqsadlar qo'yib, unga qarab odimlashdan also to'xtamayman.

Jumaboyeva Barchinoy

*2009 - yil 16 - avgustda Xorazm viloyati Shovot tumanining
Xitoy mahallasida tug'ilgan. Sardor Bazarbayevning Xalqaro
olimpidasida uch karra birinchi òrinni , bir karra ikkinchi va
uchinchi òrinni egallagan.*

*"Yosh kitobxon" tanloving tuman bosqichida faxrli ikkinchi
òrinni qòlga kiritgan. Maktab va tumanda o'tkazilgan insholar
tanlovida faxrli birinchi òrinlarni olib kelmoqda.*

Ozod vatanim!

Vatanim tuprog'in surtib ko'zimga,
Yurak tuy g'ularim jamlab so'zimga,
Bir kalomni shior qildim o'zimga:
Ezgulik bo'stonin lolalarimiz ,
Shu aziz Vatanning bolalarimiz !

Yurtlar ko'p , lek Vatan tanho suyukdir,
Vatan Ona kabi bag'ri kuyukdir .
Vatan yagonadir !
Vatan buyukdir !
Ezgulik bo'stonin lolalarimiz ,
Shu aziz Vatanning bolalarimiz !

Yurt obod , bog' - rog'lar yo'llarimizda ,
Gul bitar hattoki cho'llarimizda .
Kelajak bizlarning qo'llarimizda ,
Ezgulik bo'stonin lolalarimiz ,
Shu aziz Vatanning bolalarimiz !

Tuliyeva Sarvinoz

1999-yil 8-noyabrda Qoraqalpog'iston Respublikasi Beruniy tumanida tug'ilgan. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetining o'zbek filologiyasi fakultetini tamomlagan (2023 y). Hozirda Toshkent shahri Shayxontohur tumani kasb-hunar mакtabida ona tili va adabiyoti fanidan dars berib kelmoqda.

2019-yilda adabiyot yo'naliшhida Zulfiya nomidagi davlat mukofoti bilan taqdirlangan. 2019-yil Yosh ijodkorlarning Zomin seminari ishtirokchisi. "Tinchlik qo'shig'i", "Haqiqat qiziman", "Tong shu'lasi" nomli she'riy kitoblar muallifi. Kopgina to'plamlarda ijodiy ishlari chop etilgan. Respublikamizning ommaviy axborot vositalarida maqola va she'rlari nashr qilingan. 2023-yil 28-avgustda Turkiyaning "Baygence Yayincilik" nashriyotida nashrdan chiqqan "O'zbekistanning Yetenekli Sesleri" analogiyasiga she'rlari kiritilgan hamda sertifikat bilan taqdirlangan.

To'kildi so'nggi barg, so'nggi umiddek,
Ona, umidim ham olib ketishdi.
Yuragim huvillab qolgan, jimittek,
Ona, g'amilar yukin solib ketishdi.

Istamay boqaman o'zim aksimga
Ko'zimga ko'rinar uning ko'zları.
Taajjub, paymondin sipqorar boda,
Hayol daryosiga mahkum o'zları.

Yana barg to'kildi, so'nggi umiddek
Ona, sen yoningda yig'lagan qizman.
Adabiyot ostonasi hatlandi mana,
Chechakni gullatar nurli bir izman.

Baxtdan baxtni axtarar jismim,
Potirlaydi ko'ksimda bir jon.
Maysadagi yaltiroq shudring
Alamimdir. Ichayin bir jom.

Sendan seni izlaydi ko'zim,
Majruhligim ruhi nihoya?
Har ne bo'lsa mayliga bo'lsin,

Hayotliging menga kifoya.

O'zim qayda? Savollar qator,
Mendan o'zlik – so'raydi o'zim.
Tiriklikka yozilgan bayot –
O'zimdag'i o'zimdir o'zim.

IJTIMOIY XAVFLARNING OLDINI OLISHDA KITOBLARNING O'RNI

Annotatsiya: ushbu maqolada o'smir qizlar o'rtasidagi ijtimoiy xavflarning oldini olishda kitoblarni o'rni haqida fikr yuritilgan. Kitoblarning o'smir qizlar ma'naviyatiga ta'siri va ular hayotida muhim omilligi haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, ijtimoiy xavflar, o'smirlar, qizlar, kitob, oila, vatan, shaxs, kadr, jamiyat, inson, mакtab, tarbiya.

Biz globallashuv davrida yashar ekanmiz, texnologiyalar, internet tarmoqlari, ijtimoiy tarmoqlar jaddalik bilan rivojlanib va yangilanib borayotganligiga guvohmiz. Bu albatta, endi voyaga yetayotgan yosh avlodga, ayniqsa, o'smir qizlarga o'zining ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi. Maktabda, kasb-hunar maktabi va texnikumlarida, akademik litsey va oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan qizlarimizning yurish-turishlariga, nima bilan shug'ullanayotganligi, telefonda nimalar qilayotganligi bilan ota-onalar qiziqishlari, nazoratga olishi, e'tiborli bo'lishlari kerak. Ota-onalar bilan bir vaqtida o'qituvchilar ham o'qish vaqtini mobaynida ularni nazoratsiz qoldirmasliklari kerak.

Barchamizga ma'lumki, kelajagimiz poydevori bo'lgan yoshlari ma'naviyatining shakllanishi dolzarb masalalar sirasiga kiradi. Ayniqsa, o'smir qizlar tarbiyasiga va ularning bilim olishiga alohida e'tibor qaratishimiz kerak. Bu tarbiyaga e'tiborsiz yoki sustkashlik bilan qarash, millatimiz ravnaqiga hissa qo'shadigan istiqbolli yoshlarni bilimsiz va saviyasiz manqurtga aylantirib qo'yishi hech gap emas. "Bo'lar bola boshidan" deganlaridek, eng avvalo oiladan – kichik Vatanimizdan ma'naviyatlari, ilmli, ziyoli farzandlar kamol topishi uchun harakat qilishimiz kerak. "Insonga xos orzu-intilishlarni ro'yobga chiqarish, uning ongli hayot kechirishi uchun zarur bo'lgan moddiy va ma'naviy olamni bamisoli parvoz qilayotgan qushning ikki qanotiga qiyoslash mumkin. qachonki, ana shu ikki muhim omil o'zaro uyg'unlashsa, tom ma'noda qo'sh qanotga aylansa, shundagina inson, davlat va jamiyat hayotida o'sish-o'zgarish, yuksalish jarayonlari bo'ladi".[1].

Ma’naviyatning bitmas tiganmas bulog‘i hech shak-shubhasiz – kitobdir! Aynan kitob o’qish orqali turli xil illatlardan aql va bilim bilan saqlanish mumkin. Kitob – insonga chin do‘sst va sirdosh bo‘la oladigan, muammoli vaziyat tug‘ilsa yechim topa oladigan, kuchiga kuch, g‘ayratiga g‘ayrat, aqliga aql qo‘sha oladigan beminnat va sahiy do‘stdir. do‘sst inson boshiga og‘ir yoki sinovli kunlar kelganda do‘stligini unutishi, yordam bera olmasligi yoki sizdan voz kechib ketishi mumkin. Kitob esa haqiqiy do‘stdir. Inson aqlu zakovati yetmaydigan narsalar juda ham ko‘pki, ularning hammasini bilishga inson umri kamlik qiladi. Kitob o’qish orqali bilmagan narsalarini bilish, o‘z ustida yana va yana ishlash aqlni charxlaydi. Qaysi kitobni o’qish foydali? Bu borada ota-onalardan, ustoz va murabbiylardan maslahat olish maqsadga muvofiqdir. Yoshlarni to‘g‘ri yo‘lga, katta hayot yo‘liga olib chiqish astoydil mehnat, kuchli harakat va mashaqqatni talab qiladi. Yoshlarimiz hayot so‘qmoqlari, to‘siqlari va qiyinchiliklarini yengib o‘tishlari uchun mustahkam poydevorni bolalikdan qo‘yish lozim. Har bir shogird bobomiz Alisher Navoiy:

“Haq yo‘lida kim senga bir harf o‘qitmish ranj ila,

Aylamak bo‘lmas ado oning xaqin yuz ganj ila”, - deb aytganlaridek ustozlarning sermashaqqat mashaqqatini qadrlashi, bim umrga minnatdor bo‘lishi va o‘rni kelganda, albatta ishonchini oqlashi kerak. Ustozlar bilan bir qatorda ota-onalarning o‘git-nasihatlariga, foydali maslahatlariga ham quloi solishi juda muhimdir. O’smir qizlar o‘rtasidagi xavflarni oldini olish haqida gapirar ekanmiz, bunda kitoblarning o‘rni juda ham katta ahamiyat kasb etadi. Buning uchun esa birinchi o‘rinda oilada olingan tarbiya va muhit ta’sir qiladi. Har bir ota-onan farzandiga albatta yaxshilikni ravo ko‘radi. Kitobxonlik ham eng avvalo oiladan boshlanadi. Oilada ota-onan bilimli, ziyoli bo‘lsa, albatta farzandlari ham bilimga intiluvchan, ilmga chanqoq, hayotga muhabbat ko‘zi bilan qaraydigan, yaxshilik va yomonlikni, rost va yolg‘onni farqlay oladigan bo‘ladi. Zero “Qush uyasida ko‘rganini qiladi!”. Inson o‘z oldiga maqsad qo‘ydimi, unga yetishish uchun astoydil harakat, tinimsiz mehnat qilishi kerak. Bu yo‘lda kitob unga hamroh bo‘ladi. Yo‘l qanchalik mashaqqatli va uzoq bo‘lmasin, sabr-qanoat qilishi, har qanday vaziyatda ham o‘z yo‘lidan qaytmaslikni o‘rgatadi. Men oldinlari kitob o‘qiganimda faqat asar qahramonlari va ular bilan bog‘liq voqeа va hodisalarini esimda saqlab qolar edim. Asarning butun mohiyati esa tushunarsiz qolavergan. Butun diqqat va e’tibor asar qahramonlariga berilib, mazmun va mohiyat oqsab qolgan. Fransuz yozuvchisi Marsel Brionning “Menkim, sohibqiron – jahongir Temur” asarini o‘qib chiqish jarayonida o‘zimga juda katta xulosalar oldim [4]. Dunyoqarashim

biroz bo'lsa ham kengaydi, atrofga boshqacha nigoh bilan qaraydigan bo'ldim. Asar shunchalik zo'r yozilganki, uning ta'sir doirasi, uslub darjasini keng, asar voqealari va rivojiga kitobxon beixtiyor sho'ng'ib ketadi. Amir Temur chap va o'ng qo'lida baravar yoza olgan hamda shamshir o'ynata olgan. Ikkita qo'lini birdek ishlata olish qobiliyatiga o'z ustida tinimsiz shug'ullanish natijasida erishgan. Janglarning birida u o'ng qo'lidan og'ir jarohat oladi. hayotiga havf tug'ilayotgan bir vaziyatda unga chap qo'li yordam beradi. Ya'ni o'limdan qutqarib qoladi. O'ng qo'li og'ir jarohatlanganiga qaramasdan u jang maydonini tark etmaydi. Askarlarini qiyin vaziyatda qoldirib ketmaydi. Asarning aynan shu nuqtalari juda ta'sirli va kulminatsiyaga boy tarzda yoritilgan. Mardlik va jasoratni aynan Amir Temur bobomizdan o'rgansak farzandlarimiz qo'rmas va jasur farzandlar bo'lib yetishadi.

O'tkir Hoshimovning "Daftar hoshiyasidagi bitiklar" asarida shunday deyilgan: "Asar o'qiyotganingizda jinday tabassum qilsangiz bil;ingki, o'sha sahifalarni qalamkash rostmana kulib yozgan. Kitob o'qiyotganingizda ko'zingizga bir qatra yosh kelsa, bilingki, qalamkash o'sha sahifalarni rostmana yig'lab yozgan". Chindan ham asarning ta'sir doirasi yozuvchining mahorati va uslubiga bog'liq [3].

Yuqorida misol keltirilgan asarlar o'smir qizlarning kitobga bo'lган qiziqishlarini yanada oshiradi deb umid qilamiz. Bugungi kunda bu kabi kitoblarni topish muammo emas. Sababi yurtimizda yoshlarga yaratilayotgan sharoitlar, olib borilayotgan islohotlar, yangi qabul qilinayotgan qarorlar aynan yoshlarni uchundir. Har bir islohot ularning kelajagi uchundir. Zamonaviy talablarni hisobga olgan holda kutubxona tarmog'ini tashkil qilishni takomillashtirish, o'sib kelayotgan yosh avlodning, o'smirlarning intellektual ehtiyojlarini qondirishga, madaniy, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini saqlab qolishga yo'naltirilgan prinsipial yangi axborot markazlarini barpo etish, shuningdek, aholini yanada kengroq va tizimli axborot bilan ta'minlash uchun zarur shart-sharoitlar yaratish to'g'risidagi takliflar qabul qilinishi haqida turli qarorlar va tadbirlar amalga oshirilgan [2]. Shu kabi islohotlar natijasida ko'pgina kutubxonalar yangidan qurildi, yangi va zamonaviy jihozlar bilan ta'minlandi. Kitoblar va darsliklar bilan to'ldirildi.

Bugungi kun yoshlari shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamonda kitobdan o'ziga kerakli xulosalarni, ma'lumotlarni olishi, ma'naviy salohiyati yanada boyib borishi hamda o'rni kelganda shu ma'lumotlardan oqilona foydalana olishi kerak. Bu orqali ular turli xavf-xatarlardan saqlana oladilar. Buning uchun yoshlarimizga maslahatimiz ko'proq o'qishi va o'qigan narsalarini tushunishi kerakdir. Ota-onalar va ustoz-murabbiylar farzand tarbiyasi uchun

birdek mas’ul shaxslardir. Farzandlarimiz, ayniqsa bir oila bekasi bo’ladigan qizlarimizning kelajagini bee’tibor qoldirmaylik!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.Mirziyoyev., Miliy taraqqiyot yo’limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko’taramiz. 1-jild. T:O’zbekiston, 2019 y.
2. I.Karimov. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – T: Ma’naviyat, 2008.
3. I.Karimov. “Respublika aholisini axborot-kutubxona bilan ta’minlashni tashkil etish to‘g‘risida”gi qaroridan. 2006.
4. O‘.Hoshimov. Daftar hoshiyasidagi bitiklar.
5. M.Brion. Menkim, sohibqiron – jahongir Temur. – T:Yangi asr avlodi. 2014.

Всероссийский информационно-образовательный
портал «Магистр»

12+
Творческая коллекция

Tuliyeva Sarvinoz

NURLI IZLAR

Председатель оргкомитета: Ирина Фёдоровна К.

Email: metodmagistr@mail.ru

Тел. редакции: +7 923 606 2950

Главный редактор: Вознов Александр Сергеевич

Email редакции: magistr-centr@magistr-r.ru

Информационно – образовательный ресурс

"Магистр": Елена Владимировна В.

Email: magistr-centr@mail.ru

Сетевое издание «Магистр»
СМИ Серия ЭЛ № ФС 77 – 75609
от 19.04.2019 г.
(РОСКОМНАДЗОР, г. Москва)
ИИН 4205277233
ОГРН 1134205025349